

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет аграрної економіки і менеджменту
Кафедра менеджменту біоресурсів і природокористування

Солонинка Зоряна Ігорівна

**Підвищення ефективності управління нематеріальними
активами підприємства / Improving the management of the
enterprise intangible assets**

Спеціальність – 073 “Менеджмент”
Магістерська програма – Менеджмент природокористування

Магістерська робота

Виконала студентка групи
МПК_м-21
З.І. Солонинка

Науковий керівник:
к.т.н., доцент
Р.І. Розум

Магістерську роботу допущено
до захисту:

“___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ Р.Б. Гевко

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ	7
1.1. Нематеріальні активи та їх суть	7
1.2. Класифікація нематеріальних активів	11
1.3. Особливості управління нематеріальними активами	19
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка»	43
2.1. Загальна характеристика підприємства	43
2.2. Оцінка структури та динаміки руху нематеріальних активів організації	46
2.3. Аналіз коефіцієнтів ефективності застосування нематеріальних ресурсів	52
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА	60
3.1. Шляхи підвищення ефективності використання нематеріальних активів суб'єктами господарювання	60
3.2. Управління нематеріальними активами, як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства	66
3.3. Розробка комплексної системи управління нематеріальними активами суб'єкта господарювання	75
3.4. Розрахунок економічної ефективності купівлі ліцензії	87
Висновки до розділу 3	91
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин і процеси глобалізації перетворили думку на головний рушій. Сьогодні, в період економічної кризи, інтелектуальний капітал – це найважливіший, і чи не єдиний ресурс суспільства, яки здатний забезпечити його майбутнє. У зв'язку з цим, останніми роками, в майні суб'єктів господарювання усіх форм власності все більше зростає значення нематеріальних активів, а в суспільстві все більше звучать вислови «інтелектуальний капітал», «інтелектуальна власність», «нематеріальні активи» та інші.

Сучасний розвиток підприємництва базується на засадах конкурентоздатного виробництва й ефективного використання інтелектуального капіталу.

Нематеріальні активи, як і будь-які інші активи здатні генерувати дохід лише за умови ефективного їх використання, тому створення таких умов є одним із найважливіших завдань менеджменту.

Ринкові відносини спонукають до все більшого посилення значення нематеріальних активів, у зв'язку з чим, управління нематеріальними активами, стає одним із основних чинників стійкого розвитку, зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання, а також підвищення їх конкурентоспроможності. Управління нематеріальними активами стає важливим елементом стратегічного менеджменту. Отже, постає питання щодо визначення ефективності управління нематеріальними активами.

Нематеріальні активи це специфічний об'єкт управління, за рахунок якого на підприємстві формуються умови, які є необхідними для забезпечення ефективної його діяльності.

Значний внесок у розвиток теорії і практики питань управління, обліку, економічного аналізу і аудиту інтелектуальної власності та нематеріальних активів здійснили вітчизняні вчені-економісти: В. Александрова, І. Бігдан, Л. Бражна, Ф. Бутинець, О. Бутнік-Сіверський,

М. Вачевський, В. Геєць, В. Жук, В. Івашкевич, О. Кендюхов, А. Клименко, Т. Ковальчук, П. Крайнів, Л. Михайлова, В. Моссаковський, А. Нарожний, В. Паладій, І. Пилипенко, В. Ситник, О. Святоцький, О. Стрижак, Л. Сук, Л. Федулова, П. Цибульов, В. Чеботарьов та зарубіжні вчені-економісти: Х. Андерсен, Е. Брукінг, М.Ф.Ван Бреда, Д.Е.Гурман, Д.Доунс, Л.Едвінссон, А.Козирев, Д.Колдуел, Л.Лукічова, М.Мелоун, Б. Нідлз, Т.Стюарт, Е.С. Хендріксен, Л.З. Шнейдеман та інші.

Об'єктом дослідження обрано ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка».

Предметом дослідження є управління нематеріальними активами.

Метою дослідження є наукове обґрунтування напрямів, методів і форм підвищення ефективності використання нематеріальних активів організації, для кращого задоволення потреб споживачів та підвищення її конкурентоспроможності.

Відповідно до мети дослідження поставлено наступні **завдання**:

- теоретичні основи управління нематеріальними активами організації;
- провести аналіз використання нематеріальних активів на ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка»;
- розробити шляхи підвищення ефективності управління нематеріальними активами підприємства.

Для вирішення поставлених завдань використовувалися наступні **методи** наукового пізнання, як аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання, спостереження, методи узагальнення, функціональної класифікації, порівняльного та структурного аналізу.

Для досягнення поставленої мети в роботі було використано загальнонаукові методи, які застосовуються у вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: діалектичний, абстрактно-логічний і системного аналізу (теоретичне узагальнення і систематизація основ нематеріальних активів, формування висновків); розрахунково-конструктивний, економіко-статистичний, порівняння (аналіз стану

використання нематеріальних активів); монографічний (вивчення форм і способів управління нематеріальними активами) та інші загальноприйняті методи економічного дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів. Аналіз теоретичних основ управління нематеріальними активами організації дозволив встановити суть нематеріальних активів та їх типи, а також економіко-правові основи управління ними.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробці пропозицій щодо вдосконалення системи управління нематеріальними активами організації, а також оцінці економічної ефективності їх запровадження.

Обсяг та структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ

1.1. Нематеріальні активи та їх суть

Інноваційна праця, як один із найбільш важливих складових економіки знань, це ціла система яка починається розробкою науково-технічної ідеї та завершується її реалізацією на комерційній основі. Кінцевим результатом інноваційної праці виступає новий продукт, що уособлює в собі ідеї авторів даного нововведення. За умови конкурентної боротьби організацій, фірм, підприємств та окремих підприємців за виживання – інноваційна праця володіє чітким орієнтиром на споживчий ринок і жорстко пов'язана із ринковим попитом та його динамічними змінами.

Розвиток інноваційної діяльності в економіці знань повинен враховувати кардинальні зміни у суспільних соціально-економічних відносинах, а також постіндустріальні тенденції світового розвитку.

Першочерговими, на нашу думку, є наукові дослідження мотивації та стимулювання до інноваційної діяльності за сучасних умов економічної кризи. В першу чергу це вдосконалення методик оцінки сприйняття працівниками інновацій, розробка та використання методів оцінки результатів і складності інноваційних робіт, запровадження критеріїв оцінки конкурентоспроможності персоналу, зміна кадрової стратегії суб'єктів господарювання на позиції сприйняття інноваційних моделей розвитку [8].

Інтелектуальний капітал, або капітал знань, більшістю авторів розглядається як нематеріальний інтелектуальний актив, що складається із запасу і руху знань.

Відповідно до визначення, М. Армстронга [6], нематеріальні активи – це фактор, який спільно із фінансовими і матеріальними активами впливає на формування вартості компанії і знаходиться під її контролем.

В економічній літературі відзначається [18], що грошова оцінка прав на об'єкти промислової власності перетворює дані об'єкти на нематеріальні активи організації, які стають об'єктом бухгалтерського обліку, що в свою чергу відображає особливі види інвестицій капіталу організації, дає характеристику її економічному потенціалу та фінансовій стабільності.

Подальший розвиток економіки зумовлює зростання значущості нематеріальних активів, однак, необхідно відмітити, що аналіз літературних джерел показує відсутність одностайної думки щодо сутності даного поняття.

Згідно праць Шнейдемана Л.З. [38], під поняттям «нематеріальні активи» необхідно розуміти умовну ціну прав на об'єкти промислової власності, а також іншої інтелектуальної власності й аналогічні відчужувані та майнові права.

Разом з тим Івашкевич В.Б. [22] дає наступне визначення нематеріальним активам: «...видатки підприємств на нематеріальні об'єкти, що використовуються протягом довготривалого періоду у господарській діяльності і приносять дохід».

У свою чергу, Соболев С.М. говорить наступне [12]: рідкісні, за своєю природою, матеріальні активи виникають не за рахунок інвестицій, а за рахунок привласнення їм рідкісності, для прикладу можна навести права на використання корисних копалин. Для об'єктів промислової власності це географічні позначення.

Згідно із думкою Л. Едвінсона та М. Мелоуна [37], до нематеріальних активів включають вартість усіх взаємовідносин як всередині так і ззовні підприємства, а також вартість гудвілу підприємства і торгової марки.

Отже, інтелектуальні активи – це ті інтелектуальні ресурси, які підприємство в змозі описати, визначити та занести у відповідний реєстр. Інтелектуальний капітал формують явні та приховані знання та ресурси. Різниця між інтелектуальними активами й інтелектуальним капіталом полягає в правах власності. Будь-яке підприємство володіє правами власності на певні інтелектуальні активи, що йому належать і не володіє правом власності на інтелектуальні ресурси, що є їх джерелом [28].

Астахов В.П., говорить, що відмінними характеристиками нематеріальних активів є [6]:

- відсутність матеріальної бази як такої і при цьому можливість приносити прибуток правовласнику, разом із довготерміновими правами та перевагами, що належать йому на термін, доки є можливим такий прибуток.

- відсутність думок про реалізацію нематеріальних активів за стабільних умов господарської діяльності організації;

- довготривалий період використання, що дозволяє зараховувати їх у структуру довготермінових інвестицій у вигляді позаобігових активів, а також за допомогою встановленої облікової політики організації вибирати оптимальний строк погашення їх первинної вартості за умови загальної невизначеності строків життєвого циклу (товарні знаки, ділова репутація, гудвіл та інше).

- відсутність корисних відходів;

- різновекторність експлуатаційних характеристик, що, в свою чергу, дозволяє застосовувати дані активи на різних етапах господарської діяльності організації;

- високо ризикованість, через спроби конкурентів отримати прибуток від використання аналогічних активів, через що відсутність у правовласника бажання перепродати дані активи при стабільних умовах їх застосування;

- відсутність можливості відокремлення від цілісного майнового комплексу чи відмежування як самостійного виду майна у зв'язку з нематеріальною його природою.

Відзначені характеристики, на нашу думку, найкраще відображають саму суть нематеріальних активів, відкривають зміст даного поняття як сумарного результату творчої роботи й інструментарію юридичної особи до індивідуалізації, при умові відсутності фізичної основи, а також використовується як низка прав і приносить правовласнику прибуток, величина якого напряду залежить від величини даних прав.

В Україні, згідно законів про інтелектуальні власність, до нематеріальних активів, які застосовуються у господарській діяльності організації в довготривалому періоді (більше одного року) і приносить прибуток, відноситься [27]:

- права, які ґрунтуються на авторському праві, а також інших договорах стосовно наукових, літературних, мистецьких творів та об'єктів суміжних прав, на комп'ютерні програми, бази даних тощо;

- права, які ґрунтуються на промислових таємницях, ноу-хау та інше.

Крім вище переліченого, до нематеріальних активів відносяться права на використання земельних ділянок, природних ресурсів, монопольні права та привілеї, організаційні витрати та інше [21].

До основних законодавчих актів, що використовуються для врегулювання правовідносини, у сфері нематеріальних активів, відносяться:

- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;

- Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» тощо.

Дані законодавчі акти відображають можливі затрати на отримання нематеріальних активів:

- затрати на купівлю права на застосування;

- затрати на купівлю права на ведення окремих видів діяльності;

- затрати на приведення нематеріальних активів до вигляду, при якому останні будуть придатні для застосування згідно встановлених цілей;
- затрати на купівлю ліцензій тощо.

1.2. Класифікація нематеріальних активів

В Україні основними законодавчими актами, які регулюють правовідносини, що стосуються нематеріальних активів, є: Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств”, Закон України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”, Закон України „Про податок на додану вартість”, а також інші нормативно-правові акти.

Основою визнання організації правовласником об'єктів промислової власності, а отже, і надання їм статусу нематеріальних активів цієї організації, є присутність охоронних документів (патентів, авторських свідоцтв), договорів ліцензії, свідоцтв про реєстрацію організації, акту чи протоколу спеціальної комісії про факт створення ноу-хау, контракти на передачу ноу-хау.

Нематеріальні активи є неоднорідними по своєму складу, характеру застосування чи експлуатації під час операційної діяльності, по рівню впливу на фінансові результати та стан господарської діяльності. Тому, виникає потреба у проведенні групування та класифікації нематеріальних активів відповідно до різних ознак, яка дозволить дати оцінку структури нематеріальних активів.

Аналіз вітчизняної літератури дає підстави класифікувати нематеріальні активи за цілою низкою ознак, зумовлений насамперед

цілями успішного використання таких об'єктів і задачами, які вони вирішують у господарському обігу й суспільстві.

Дослідник Глазунов В.Н. проводить розподіл нематеріальних активів, які використовуються підчас виробництва продукції, відповідно до їх характеристик, на наступні види [11]:

- відкладені витрати;
- майнові права;
- інтелектуальна власність;
- вартість організації.

На нашу думку, даний розподіл носить надзвичайно узагальнений характер і відображає, швидше, не характерні ознаки нематеріальних активів, а затрати на купівлю та застосування активів підчас господарської діяльності.

Бухгалтерський облік до нематеріальних активів організації відносить і промислову власність, яка володіє грошовою оцінкою, що є головною характеристикою, яка розділяє об'єкти промислової власності на дві частини:

- 1) нематеріальні активи;
- 2) об'єкти промислової власності, що не володіють грошовою оцінкою.

Згідно тверджень французьких дослідників Домініка Р. та Данієля С. [14], нематеріальні активи, що забезпечують успішну господарську діяльність організації, згідно походження, можна розділити на дві категорії: реальні та фінансові.

У свою чергу, реальні нематеріальні активи поділяються також на дві групи.

До першої групи відносяться нематеріальні активи, які були створені за рахунок знань у тому чи іншому вигляді.

До другої групи – пов'язані з рідкісністю даних активів, природною чи організованою.

Нематеріальні активи, які були створені за рахунок знань, піддають наступній класифікації:

- уміння;
- знання;
- поширення знань.

Уміння – це нематеріальний актив, що відображає практичне застосування знань і відноситься до інструментів ефективного їх використання.

Знання – це нематеріальний актив, який відображає рівень опанування основних прийомів роботи (теоретичні та практичні). Для виробничої організації даний актив відображає створення шляхів регулювання виробничої діяльності. Для маркетингових організацій – розробку методів дослідження ринку та подальшого опрацювання отриманих даних.

Поширення знань – це нематеріальний актив, що має на меті поширення в середині організації та за її рамками інформації про підприємство, його продукт і види господарської діяльності. Рекламна інформація та гудвіл організації є результатами поширення знань. В цілому, результатом поширення знань є забезпечення росту позитивного іміджу організації.

Такого роду класифікація, хоча і виділяє окремі підгрупи нематеріальних активів, відносно виду знань, має два великих недоліки, на які необхідно звернути особливу увагу:

- 1) Відсутнє чітке розмежування підгруп.
- 2) Тісний взаємозв'язок усіх класів.

Частина нематеріальних активів, яка пов'язана зі знаннями, має правовий захист, який забезпечує правовласнику право на застосування та,

в більшості випадків, забороняє імітацію. Дане право забезпечується за рахунок видачі охоронного документа (патент, свідоцтво) на об'єкти промислової власності.

Отже, як ми можемо спостерігати, чисельність нематеріальних активів в організаціях зростає, а їх значення стає все більше вагомим. Так, нематеріальні активи стали підґрунтям зародження маркетингової політики. За рахунок такого роду активів відбувається вдосконалення наявних технічних засобів як на виробництві, управлінській діяльності, так і в інформаційній галузі. Значна увага нематеріальним активам приділяється ще і через те, що вони відіграють не останню роль у вирішенні проблем, які виникають підчас управління господарською діяльністю організації.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних літературних джерел дозволяє провести наступну класифікацію нематеріальних активів згідно характеристик, які відображають ефективне застосування даних активів, а також задачі, що вони розв'язують підчас господарської діяльності організації та суспільстві: правові, господарсько-облікові, за ознаками цілого.

Класифікацію нематеріальних активів за правовими ознаками, які базуються на належності даних активів конкретній організації, показано на рисунку 1.1.

Розподіл нематеріальних активів за ознаками цілого базується на тому – на скільки є можливо відділити дані об'єкти інтелектуальної власності від цілого [44]:

- невіддільні від особистості;
- невіддільні від організації (рисунок 1.2);
- відокремлювані від організації та особистості (рисунок 1.3).

Крім можливості відділятися від організації та індивідуума, нематеріальні активи володіють:

Рис. 1.1. Класифікація нематеріальних активів за правовими ознаками [31]

1) Можливістю чи неможливістю встановлення часу дії нематеріальних;

2) Інструментом оцінки – індивідуальним чи загальним.

Матеріальні активи невіддільні від особистості мають відношення до певної фізичної особи. В більшості випадків даного роду активи відносять до безстрокових активів.

У більшості випадків нематеріальні активи, які невіддільні від організації, є безстроковими та оцінюються в цілому, через що вони не підлягають амортизації.

Нематеріальні активи відокремлювані від організації та особистості, у своїй більшості, мають встановлений період дії та є можливість оцінити їх окремо. Так, наприклад, для патентів чи свідоцтв можна говорити про період чинності як юридичний, так і економічний. Однак торговельні марки, комерційні назви тощо є безстроковими, хоч і можна провести їх

оцінку індивідуально. Також необхідно відмітити, що такого роду нематеріальні активи, як ліцензії чи франшизи, можуть бути передані як на встановлений, так і безстроковий період, у зв'язку з чим, такі активи можуть бути як із встановленим періодом чинності так і безстрокові.

Рис. 1.2. Нематеріальні активи невіддільні від організації

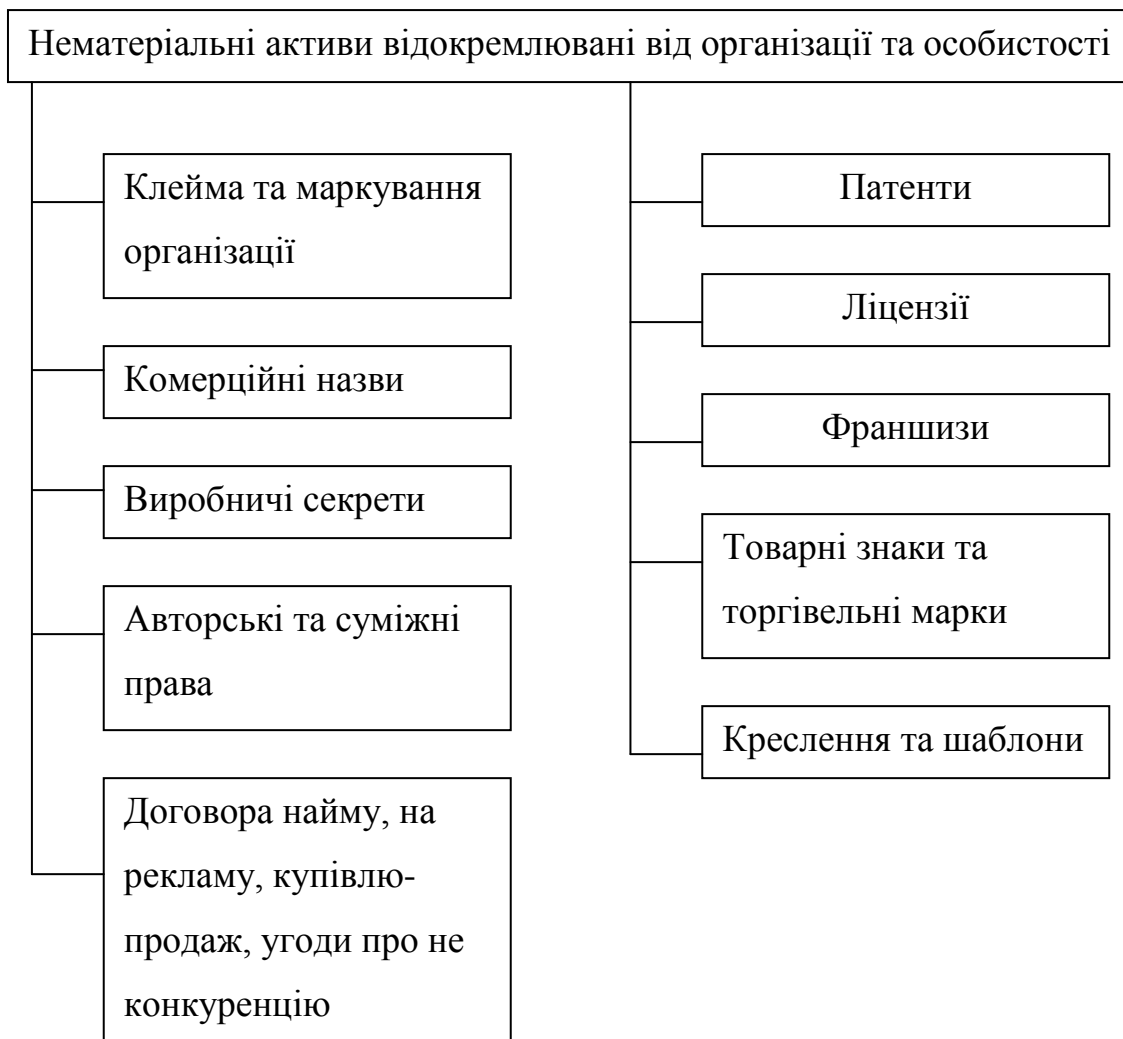

Рис. 1.3. Нематеріальні активи відокремлювані від організації та особистості

Амортизація нематеріальних активів проводиться помісячно, відштовхуючись від початкової їх ціни та часу економічно ефективного їх застосування. У випадку коли час економічно ефективного застосування нематеріального активу визначити є неможливим, знос оцінюють з припущенням часу застосування – 10 років, однак цей термін не повинен перевищувати час діяльності організації. На сьогоднішній день амортизації підлягають усі види нематеріальних активів, це стало можливим лише після відміни Вказівок відносно організації бухгалтерського обліку в Україні № 25 від 07.05.93 року.

У процесі нововведень одним з найважливіших чинників, на думку більшості науковців, є промислова власність. Дане твердження не викликає сумніву, оскільки якщо немає нових ідей та виготовлених на їх підґрунті нових об'єктів промислової власності не можна вести ніяку мову про які не будь нововведення. Однак, на нашу думку, помилковою є думка про те, що об'єкти промислової власності є безмежним джерелом нововведень, це пояснюється наступним:

1) Час використання такого джерела є відносно невеликим у зв'язку із прямою залежністю від часу та вимагає періодичного оновлення отриманих знань.

2) Проблема ефективного просування на споживчий ринок нововведення залежить не лише від доступності об'єктів промислової власності, а й через неналежний рівень інноваційного менеджменту в організації.

До основних завдань аналізу створення й ефективного застосування нематеріальних активів суб'єктами господарської діяльності повинні стати:

- класифікація нематеріальних активів по видах, правовою захищеністю та терміну корисного використання;
- оцінка ліквідності нематеріальних активів і ступеня ризику вкладання у них капіталу;
- оцінка ступеня дохідності нематеріальних активів.

1.3. Особливості управління нематеріальними активами

Як вже говорилось, однією із складових управління організацією є управління нематеріальними активами, яке відображається у сукупності заходів у сфері обліку та аналізу присутніх нематеріальних активів, контролю й оцінки ефективності їх використання, знаходженні потенційних джерел їх формування у майбутньому та забезпеченні сприятливих умов подальшого розвитку і корисного використання згідно із існуючим становищем та можливими змінами внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, з метою зростання соціально-економічної цінності останнього та набуття ним стійких конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Головною проблемою вітчизняної системи управління нематеріальними активами є те, що в ній практично немає загального підходу до процесів інформаційного забезпечення, проведення експертних оцінок, надання правового захисту, економічної оцінки нематеріальних активів та їх застосування. Наслідком такої проблемної ситуації є те, що стратегічні цілі, задачі та пріоритети направляються, у своїй більшості, на розв'язання поодиноких цілей. Прийняття управлінських рішень щодо нематеріальних активів на сьогоднішній день практично завершується на етапі видачі охоронних документів, а система управління в цілому, яка мала би розв'язувати задачі, що пов'язані з оцінкою прав на об'єкти інтелектуальної власності та впровадженням їх у господарську діяльність, з метою отримання в подальшому економічну віддачу, отримання доходу або іншої вигоди – фактично відсутня.

У патентному законодавстві України відсутні розділи про державне стимулювання винахідницької діяльності. Отже, як бачимо, в Україні немає жодної економічної та матеріальної бази винахідництва. Отримання прав власності на винахід не викликало як росту винахідницької активності, так і росту числа високоефективних винаходів, що

застосовуються на вітчизняних підприємствах. Навпаки, на сьогоднішній день відбувається зниження винахідницької діяльності науковців та інноваційної діяльності на підприємствах. Таке становище пояснюється низкою наступних факторів.

Відміна на державному рівні норм на податкові пільги для організацій, що застосовують винаходи, знизило їх зацікавленість у застосуванні новітньої техніки та технологій. Наслідком чого відбулося реорганізація та ліквідація патентних підрозділів, зниження винахідницької діяльності та застосування її результатів, які є, на нашу думку, одним з найбільш важливих факторів економічного та науково-технічного розвитку держави.

Починаючи із 92 року минулого століття патентна політика підприємства розробляється на ґрунті хибного бачення, що в області охорони промислової власності законодавчі норми повинні бути звільнені від економічних законів, що мають визначатися іншими підзаконними актами. Однак, в економічній частині законів постанов економічного стимулювання винахідницької діяльності так і не було прийнято, що у патентному законодавстві цивілізованих держав, на які посилаються при розробці законів нашої політики, міститься низка норм економічного стимулювання винахідницької діяльності.

Вступ до світової організації торгівлі та перехід на патентні відносини, що не мають в своїй основі механізму державного стимулювання винахідницької діяльності, стали для інноваційної діяльності надзвичайно болючим питанням і навіть нищівним. Спочатку Укрпатент, а пізніше і Департамент інтелектуальної власності України, як вищі державні органи з питань винахідницької діяльності, відсторонилися від економічного регулювання даного роду відносин, обмежившись видачею охоронних документів, патентною інформацією та питаннями патентного права.

У зв'язку із ліквідацією в країні системи економічного стимулювання винахідницької діяльності виникла низка проблем щодо розвитку останньої:

- зниження кількості винаходів;
- спад використання результатів винахідницької діяльності;
- продаж зарубіжним підприємствам майже «задарма» розробок вітчизняних науковців без необхідної правової охорони;
- виїзд у високорозвинені країни вітчизняних науковців;
- різкий ріст застосування винахідницького потенціалу тіньовою економікою та криміналітетом;
- різкий ріст індексів інфляції, змушує можливих інвесторів відмовлятися від інвестування своїх ресурсів у інноваційні процеси та викликає переміщення даних ресурсів у групу «отримання швидких грошей»;
- ріст ризику знищення високотехнологічних галузей, у зв'язку із припиненням ними використання новітніх технічних розробок, та як наслідок можливого перетворення нашої держави на сировинний придаток високорозвинених держав.

Як бачимо, відображені вище є взаємопов'язаними між собою та мають спільні для народногосподарського комплексу причини. Такі причини можна розділити на дві основні групи:

- 1) причини, що пов'язані із економічною кризою в Україні та світі в цілому;
- 2) причини, що виникли через неадекватну патентну політику та вимоги перехідного періоду.

Як бачимо, для усунення першої групи причин необхідні значні та довготривалі зусилля в рамках цілого народногосподарського механізму, то другу групу причин можна вирішити відносно швидко та силами лише самого патентного відомства. А це, в свою чергу, викликає необхідність

застосування виваженої патентної політики, яка би опиралась на розв'язання низки наступних завдань [25]:

- відновлення роботи патентних підрозділів;
- розробку та впровадження дієвої системи державного економічного стимулювання винахідницької й інноваційної діяльності;
- розробку та впровадження організаційного механізму, який би забезпечив надійний та ефективний правовий захист об'єктів промислової власності;
- збереження найкращих товарних зразків та підвищення їх конкурентоспроможності, а також усестороннє сприяння для їх удосконалення;
- розвиток винахідницької діяльності та створенні необхідних умов для застосування її результатів;
- захист державних інтересів при міждержавних трансферах.

Неможливим є розв'язання такого роду задач без державного економічного стимулювання та розвитку винахідницької діяльності. Необхідно також відмітити і те, що навіть в сьогоdnішньому складному становищі для винахідницької діяльності, держава має ще достатні важелі як політичні так і фінансові для ведення ефективної патентної політики з метою відродження винахідництва в Україні.

Основна думка, до якої прийшли дослідники Десменд Г. та Келлі Р. [13], є наступною: «Головним економічним ресурсом третього тисячоліття – будуть знання, а не гроші, природні ресурси чи праця». Дана думка була сформована на підставі досліджень, які показують, що за останніх пів століття головними об'єктами господарювання розвинених країн є підприємства та організації, що займаються виробництвом та розповсюдженням не уречевленої продукції, а знань та інформації.

На превеликий жаль, досвід останніх років показує, що по відношенню до інтелектуально-технічної галузі у нашій країні проходить пряма політика «на виживання». Науково-технічний потенціал нашої

держави постійно знижується. Так, для прикладу, відмітимо, що кількість науковців, які займаються науково-дослідною роботою, починаючи із початку незалежності України знизилась на 47,3 %, кількість розроблених нової техніки та технологій – на 37,1 %, в тому числі дослідження, технічний рівень яких перевищує світовий, – на 29 % [9]. Це, як бачимо, в свою чергу, несе надзвичайно негативний вплив на винахідницьку діяльність у цілому.

Кількість винахідників та авторів промзразків та рацпропозицій знизилась із 64800 осіб у 1995 році до 42400 осіб у 2017 році, іншими словами зменшення відбулося на 34,6 %. Одночасно з тим кількість організацій, які займаються створенням та застосуванням об'єктів промислової власності, знизилась із 3320 у 1995 році до 1438 у 2017 році, що становить 43,3 % від 1195 року [26]. Якщо порівнювати статистичні дані із 91 роком минулого століття, то ситуація виглядає взагалі «катастрофічною», так чисельність винахідників знизилась у 24 рази, а застосування їх досягнень та розробок організаціями різного рівня – майже у десятеро [31].

Одночасно із негативними тенденціями, які спостерігаються у економічному розвитку нашої держави останніми роками, таке падіння викликало і затримку в технологічному розвитку промислових підприємств та організацій

На сьогоднішній день у всіх розвинених країнах світу охорона промислової власності отримала надзвичайно швидкий розвиток. Свідком чого є наступні факти [23]:

- Протягом останніх років подається понад 750 тисяч заявок в рік на отримання патенту.
- У 2017 році прибуток отриманий від ліцензійних угод становив понад 150 млрд. доларів США.
- Об'єм поданих патентних заявок у межах Договорів про патентну кооперацію у 2017 році становив більше 100 тисяч.

- Згідно умов Мадридської угоди, про міжнародну реєстрацію товарних знаків, у 2017 році їх було внесено до реєстру понад 24 тисячі, а також поновлено реєстрацію 5850 товарних знаків.

- Згідно умов Гаазької угоди, про міжнародне депонування промислових зразків, минулого року було депоновано понад 8 тисяч промислових зразків.

Ще одним проблемним питанням є менталітет нашого суспільства та неповага до охоронних документів на об'єкти промислової власності зі сторони влади.

Підтвердженням вищесказаного виступають дослідження, проведені Українським центром економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова [28].

Як бачимо, перелічені вище факти, утворилися в наслідок нестабільного і місцями суперечливого формування загальнодержавної системи управління та регулювання інтелектуальною власністю. Дані дії відбуваються у зв'язку із тим, що в нашій державі переважають у більшості випадків політичні (декларативні) підходи над економічно обгрунтованими.

Як висновок, із вищенаведеного можна сказати, що інтелектуальний капітал, на сьогоднішній день, є чуть не єдине джерело подальшого економічного розвитку нашої країни, оскільки, саме науково-технічна галузь забезпечує найбільшу прибутковість.

Із літературних джерел відомо [37]:

- у випадку коли видатки країни на науково-технічну галузь становлять менше пів відсотка валового внутрішнього продукту, на отримання економічного ефекту від науково-технічної діяльності можна ненадіятись;

- при видатках в розмірі 1 % валового внутрішнього прибутку проходить лише забезпечення утримання науково-освітнянських та соціально-культурних закладів;

- якщо видатки становлять понад 2 % від валового внутрішнього прибутку тоді держава заявляє про свою конкурентоспроможність у всіх галузях народного господарства.

В останні роки заплановані видатки на науково-технічну діяльність у Держбюджеті України ледве перевищують 1 % від валового внутрішнього продукту, а виділяється фактично ще менше [7].

Також, необхідно відмітити, що на сьогоднішній день немає чітко сформульованих правил, що стосуються: відносин які пов'язані зі створенням і застосуванням службових об'єктів інтелектуальної власності; розподілу прав між державою та тим хто виконує такого роду її замовлення; питання трансферу технологій; контролю за патентуванням вітчизняних досягнень за рубежем.

Так, згідно законів України, розпорядником державних коштів, виділених на науково-дослідницькі потреби, є центральні органи виконавчої влади. Однак, згідно тих же законів даним органам виконавчої влади забороняється займатися якою-небудь прибутковою діяльністю. У зв'язку з чим, на нашу думку, виникає потреба термінової розробки дієвих механізмів повернення державних коштів, які направляються на різного роду наукові дослідження.

Як показує світовий досвід [34]: головними задачами державного регулювання та управління інтелектуальною власністю є:

1. Впровадження науково-технічної продукції у масове та крупносерійне виробництво;
2. Гармонійний розвиток взаємовідносин між державою, наукою та виробництвом з метою розробки та впровадження високих технологій і як наслідку подальшого зростання національної економіки;
3. Економічного стимулювання впровадження результатів науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, які розробляються за державні кошти.

У світовій практиці існує велика різноманітність форм і методів державного управління інтелектуальною власністю, створеною за державні кошти. До них відносяться наступні моделі державного регулювання та управління інтелектуальною власністю [35]:

- фіскальна – базується на відчуженні на користь держави прав на конкурентоспроможні результати науково-технічної діяльності, які були розроблені за державні кошти, та подальшому відшкодування затрат на їх розробку;

- університетська – виконавці (науково-освітні установи та автори) мають пріоритет на отримання та застосування виключних прав на результати своєї діяльності;

- промислова – базується на пріоритетному праві підприємств та організацій, що приймають участь разом із державою у фінансуванні та застосуванні результатів;

- ліберальна – дозволяє передавати виключні права на науково-дослідну продукцію авторам; контроль за витратами державних коштів, які надаються на дані дослідження, відсутній; обмежена доля держави від доходів авторів та користувачів.

Провівши аналіз світових тенденцій еволюції системи державного управління інтелектуальною власністю, бачимо, що відбувається зміна моделей управління: починаючи з фіскальної, на початку, і поступово переходить до ліберальної. У світі, на сьогоднішній день, у більшості випадків, використовується університетська та промислова моделі управління, а також можливі їх різні комбінації. Міністерствам, відповідальним за розвиток промислової власності, необхідно вирішити, який із методів прийняти як базовий для подальшого розвитку державного управління інтелектуальною власністю в Україні.

У нашій державі, на сьогоднішній день, немає ефективного механізму великомасштабного інвестування інноваційних змін, загальнодержавні науково-дослідні програми, у більшості випадків, не

приводять до отримання необхідних результатів. Держава в особі галузевих міністерств та центральних органів виконавчої влади не володіє достатньою кількістю грошових засобів для проведення технологічних перетворень стратегічних галузей, а приватні організації та підприємства не мають ніякого зацікавлення у проведенні інвестування довгострокових проектів, які дозволили б провести технологічні зміни на виробничих підприємствах та організаціях.

До сучасних проблем підтримання ефективної роботи системи управління інтелектуальною власністю необхідно віднести відсутність необхідної координації дій органів державного управління.

Основним завданням Укрпатенту є організація патентно-інформаційного забезпечення. Дослідження патентної документації дозволяє встановити основні вектори досліджень провідних світових підприємств та організацій на конкретному етапі, особливо приймаючи до уваги те, що понад три четвертих науково-технічної інформації, яка відображається у патентах, не висвітлюється більше ніде. Однак відставання в розвитку нашої системи патентної інформації має глобальне значення, тому її подальший розвиток є неможливим без втручання державних органів.

Останні наукові публікації [25] свідчать про радикальний перехід розвинених країн світу від традиційної науково-технічної до інноваційної науково-технологічної політики, тобто проходить переродження науково-технічної політики з метою отримання нею комерційної основи та інноваційної направленості.

У зв'язку з цим, головним напрямком підвищення ефективності використання інтелектуальної власності в Україні є перехід виробничих підприємств та організацій на інноваційний напрям їх подальшого розвитку.

Більшість провідних науковців, що займаються дослідженням питання управління нематеріальними активами, говорять, що організація

системи управління інтелектуальною власністю в державі має наступні основні характеристики [8, 12, 31]:

- відсутність необхідного координування роботи органів держуправління;
- недостатня ефективність роботи державних структур, що повинні забезпечувати правовий захист власників інтелектуальної власності;
- недосконалістю сучасного стану методологій управління та технічного забезпечення низки відомств, що займаються питаннями захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, а особливо відносно належного рівня інформаційного забезпечення;
- низьким рівнем розвитку системи послуг стосовно інтелектуальної власності, що має зв'язок із загальним становищем у інфраструктурі патентної діяльності.

Отже, як бачимо, на сучасному етапі є серйозна необхідність розробки напрямків удосконалення існуючої системи управління нематеріальними активами, встановлення гармонійного взаємозв'язку її основних чинників із теперішніми та майбутніми вимогами споживчого ринку. Обґрунтування ефективних шляхів створення вдосконаленої державної системи управління інтелектуальною власністю, які мають взаємозв'язок із низкою факторів, до яких відносяться наступні:

- основними завданнями проведення заходів із розробки та впровадження ефективної системи управління інтелектуальною власністю у державі;
- відповідність основних етапів подальшого розвитку державної системи управління інтелектуальною власністю технологічному процесу розробки та впровадженню об'єктів інтелектуальної власності з метою використання їх у господарській діяльності підприємств та організацій;
- пошук та впровадження шляхів підвищення ефективності застосування організаційних, економічних і нормативно-правових основ системи охорони інтелектуальної власності, розробка ефективних чинників

взаємовідносин між правовласниками об'єктів інтелектуальної власності, особами, які зацікавлені у застосуванні даних нематеріальних активів, та посередниками під час отримання ринкової вартості науково-технічної продукцією.

Відносно першого фактора, то основною метою розробки такого типу системи є [34]:

- наочно переконати суб'єктів господарювання у тому, що від володіння охоронним документом, навіть за найбільш несприятливих економічних умов, можна отримувати реальну та суттєву економічну вигоду;

- розробити та втілити у життя шляхи максимального збільшення такого роду можливостей, прискорення процесів впровадження об'єктів інтелектуальної власності у виробничі процеси за допомогою ціленаправленої державної політики.

Приймаючи до уваги соціальні, економічні, екологічні, оборонні та низку інших національних інтересів, потрібно найближчим часом провести низку заходів, що допоможуть підвищити якісні характеристики вітчизняного науково-технологічного потенціалу до рівня стандартів розвинених країн світу, пришвидшення процесів навчання новітнім науковим знанням, досягненням і технологіям, а також їх практичному застосуванні.

Також необхідно відмітити і той позитивний момент, що на кінець за всі роки існування патентного відомства в Україні нещодавно було прийнято «Концепцію розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності». Однак, дана концепція вже не відповідає сучасним вимогам, оскільки її головна увага приділена в основному питанням правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, що засвідчується навіть її назвою, і не розглядає загальних проблем щодо управління нематеріальними активами підприємств та організацій, які є

першоджерелом будь-якої інноваційної діяльності, яка в свою чергу є рушійним елементом подальшого розвитку країни.

Система правової охорони інтелектуальної власності, беззаперечно, може бути незалежною системою конкретного правового поля. Однак у контексті, що розглядається, дана система є однією із підсистем управління нематеріальними активами.

До того ж, у нашій державі є не національна система правової охорони інтелектуальної власності, як це відзначено у вище наведеній Концепції, а – державна, яка, згідно із законодавством, має доволі незначну кількість структурних одиниць, які підпорядковуються Міністерству освіти і науки України. Якщо вести мову про застосування Концепції для патентного відомства, то останнє в свою чергу зобов'язане працювати в границях своєї компетенції, головною функцією якого є забезпечення правового регулювання стосовно об'єктів інтелектуальної власності.

Якщо припустити, що прийнята Концепція розрахована на обслуговування цілого життєвого циклу об'єктів інтелектуальної власності, то, в такому випадку, до структурних одиниць необхідно включити не лише ті структурні одиниці які підпорядковуються Міністерству освіти і науки України. Таке твердження пояснюється тим, що вартісна оцінка прав на об'єкти інтелектуальної власності відноситься до функцій Фонду державного майна України. Робота в області інтелектуальної власності, а також робота при розробці законопроектів та нормативно-правових актів, які стосуються питань інтелектуальної власності, уряд зобов'язав наукові структурні підрозділи Академії правових наук України. Структурні підрозділи Міністерства юстиції України забезпечують судово-експертні оцінки, у тому числі і ті, що відносяться до інтелектуальної власності. Запобігання виникнення недобросовісної конкуренції, враховуючи й інтелектуальну власність, є

прямим завданням Антимонопольного комітету України. І, на кінець, захист прав власників об'єктів інтелектуальної власності обов'язок – правоохоронних органів.

Провівши аналіз змісту «Концепції розвитку національної системи правової охорони інтелектуальної власності», можна сказати, що вона складається із наступних розділів:

1. Обґрунтування концептуальних засад;
2. Мета та основні завдання;
3. Принципи та шляхи реалізації;
4. Очікувані результати.

У зв'язку з чим, постає логічне питання: а де суть даної Концепції? Також, необхідно відмітити, високу декларативність даної Концепції, у ній міститься велика кількість чисто популістських гасел, таких як: провести вдосконалення нормативно-правової бази, підтримувати інноваційну діяльність підприємств та організацій, розширювати інформаційну підтримку, підвищувати кваліфікацію кадрового забезпечення, зміцнювати державну економіку. А реальних шляхів та кроків вирішення даних задач не передбачається, є лише гасла і тільки.

На нашу думку, такого роду Концепція має передбачати:

- конкретні кроки, рішення, принципи та напрями, що забезпечують роботу органів управління відповідно до їх мети;
- яким чином повинна відбуватися взаємодія між суб'єктом та об'єктом управління;
- опис внутрішньоструктурних відносин;
- яким чином враховувати вплив зовнішнього середовища на розвиток кожної структурної одиниці.

Система державного управління нематеріальними активами, так як і люба система, складається із набору певних частин і механізмів їх взаємозв'язку, які дозволяють забезпечити цілісність системи, встановити

напряма подальшого розвитку даних частин, сформулювати мету, яка визначає роботу кожної структурної частини системи.

Отже, як бачимо, державна система управління інтелектуальною власністю це сукупність структурних одиниць, повноважень та процедур, що регулюють процеси отримання та використання прав на об'єкти інтелектуальної власності з метою надалі забезпечити відповідний рівень правового захисту цих об'єктів і одержання позитивного економічного ефекту. При цьому під захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності розуміється не функція, відповідних владних органів стосовно видачі того чи іншого охоронного документа на ці об'єкти і підтримання його у дії, а скоординований процес, який проходить через усю організаційну структуру даної державної системи.

Запропонована низкою науковців [2, 11, 37] модель технологічного процесу створення об'єктів інтелектуальної власності та впровадження їх у господарську діяльність підприємств та організацій, відображена на рисунку 1.4.

Дана модель відображає управління інтелектуальною власністю у вигляді алгоритму управлінських функцій та етапів впровадження об'єктів інтелектуальної власності на ринок. Проводячи послідовне впровадження наведених на рисунку етапів дозволяє розробити та втілити в життя економічно обґрунтовані шляхи впровадження на ринок об'єктів інтелектуальної власності, а також провести узгодження інтересів авторів (науковців, дослідників, конструкторів тощо), державних організацій (науково-дослідних інститутів, конструкторських бюро тощо) та користувачів (підприємства, установи, організації, фірми) об'єктів інтелектуальної власності.

Такого роду модель може бути підґрунтям для розробки шляхів вдосконалення системи державного регулювання та управління інтелектуальною власністю з ціллю ефективної її роботи.

Рис. 1.4. Модель технологічного процесу створення об'єктів інтелектуальної власності та впровадження їх у господарську діяльність підприємств та організацій

На рисунку 1.5. відображено основоположні підходи формування системи державного регулювання та управління інтелектуальною власністю.

Рис. 1.5. Основоположні підходи формування системи державного регулювання та управління інтелектуальною власністю

Основоположні підходи до формування кадрового забезпечення

Формування кадрового забезпечення сфери інтелектуальної власності стикається з серйозними проблемами, які на сучасному етапі розвитку економіки не має загально прийнятого вирішення.

Тому, з метою підвищення ефективності формування кадрового забезпечення, необхідно провести узгодження освітніх програм усіх вищих навчальних закладів із врахуванням нових видів діяльності та потреб ринку, а також провести узгодження тем науково-дослідних робіт таким чином, щоб вони задовольняли потреби інноваційного ринку, тобто щоб розробки та знання можна було перетворити у фінансові можливості й економічний ріст.

На сьогоднішній день отримання знань із інтелектуальної власності в більшості проходить за допомогою отримання другої вищої освіти, і нажаль, є забутий більш доступний та набагато дієвіший метод як підвищення кваліфікації. Підвищення кваліфікації, на нашу думку, є більш дієвим методом, оскільки навчання проходить у стислі терміни, провідними спеціалістами та стосовно конкретної проблематики.

Основоположні підходи до розвитку стимулювання творчої діяльності

Основним проблемним питанням, на сьогоднішній день, яке вимагає термінового розв'язання є неузгодженість інтересів авторів-розробників та держави чи організації де ці розробки впроваджуються у життя.

Держава, як суб'єкт господарювання, є заінтересованою у рості інноваційної активності її громадян, у збільшенні об'єму об'єктів інтелектуальної власності, що застосовуються вітчизняними підприємствами та організаціями. Головними державними інтересами повинно бути збереження існуючого творчого потенціалу її громадян та його подальший розвиток, захист своїх позицій у міжнародних технологічних трансферах, припиненні або хоча би стримуванні інфляційних процесів.

На сьогоднішній день, у нашій країні повністю є відсутнє стимулювання винахідницької й інноваційної діяльності, а також будь-які ефективні механізми впровадження об'єктів інтелектуальної власності. Дану проблему можна вирішити шляхом створенні сприятливого

середовища, іншими словами розробці ефективного процесу впровадження об'єктів інтелектуальної власності у виробничі процеси, тобто їх комерціалізація.

Отже, як бачимо, більш доцільним є стимулювання якраз підприємств та організацій у впровадженні у свої технологічні процеси вітчизняних інноваційних розробок. Такого роду стимулювання можна проводити за рахунок надання кредитів за пільговими ставками, які мають чітку мету: впровадження вітчизняних розробок у інноваційній сфері.

Основні підходи до розвитку інформаційного забезпечення

При розробці системи інформаційного забезпечення повинні бути узгоджені інтереси як правовласників патентної інформації так і виробників, які використовують її. Іншими словами, дана система своєю діяльністю має практично розробити таку систему умов для отримання патентної інформації користувачами, щоб вона була економічно вигідною для відомства, яке займається наданням такого роду послуг. Організація роботи регіональних патентних відомств повинна містити прямий і повний їх доступ до інформаційних баз Укрпатенту та інших світових патентних відомств.

Ведення діловодства та надання охоронних прав на об'єкти інтелектуальної власності, вимагає термінового впровадження у діяльність відомств, що працюють у сфері управління та регулювання інтелектуальної власності, новітніх інформаційних технологій. Так, гострою є проблема застосування інформаційно-пошукових комплексів, які б ефективно дозволяли проводити як державну патентну експертизу так і користуватися широкому загалу як в межах нашої держави так і поза ними.

Основні підходи до проведення патентної експертизи

Практична діяльність відомств показує, що на сьогоднішній день існує потреба у пошуку нових ефективних шляхів і підходів до процесу проведення експертизи об'єктів інтелектуальної власності, і в першу чергу

це стосується винаходів та корисних моделей. Головною метою проведення таких пошуків є максимальне зменшення часу реєстрації прав на об'єкти інтелектуальної власності і одночасно з тим підвищенні якості проведення експертної оцінки.

З другої сторони, патентна експертиза зобов'язана, в першу чергу, проводити захист економічних інтересів нашої країни. Іншими словами, ціллю патентної експертизи повинно бути не кількісні характеристики її діяльності, а якісні. Так, на нашу думку, ефективним було б провести диференціацію видів патентної експертизи, відносно заявок що надходять із закордону. Якщо заявки відносяться до пріоритетних напрямів то, в такому випадку необхідно проводити більш детальну експертизу по суті, а для решти заявок – лише формальну. Дана диференціація заявок дозволить підвищити якісні характеристики патентів із пріоритетних напрямків та зменшить час розгляду інших заявок.

Основні підходи формування правового забезпечення

Недосконалість правового забезпечення, у сфері інтелектуальної власності, на сьогоднішній день, суттєво тормозить науково-технічний прогрес нашої держави.

До головних недоліків сучасного нормативно-правового забезпечення необхідно віднести, в першу чергу, недостатню кількість законів та нормативно-правових актів для розробки правового поля необхідної якості. При підготовці законопроектів не запрошуються провідні науковці даної галузі та представники заінтересованих сторін, у зв'язку з чим розробляються «однбокі» закони, що захищають тільки інтереси Державного департаменту інтелектуальної власності, і більш нічий. Одним із показників низького рівня законодавчої бази є те, що базові нормативні акти України у сфері інтелектуальної власності постійно міняються.

Вимагає суттєвого правового вдосконалення система комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. На сьогоднішній день, одним із

головних питань постало питання розробки та прийняття законів, які б дозволили підвищити ефективність впровадження наукомістких, інноваційних результатів різного роду наукових досліджень, розширення меж та масштабів пропозиції, попиту за рахунок впровадження інноваційних технологій у вітчизняне виробництво та їх трансфер у інші країни світу.

Вдосконалення нормативно-правової бази, у сфері інтелектуальної власності, дозволить залучити великі резерви для наповнення бюджету за допомогою: зменшення тіньового обігу об'єктів інтелектуальної власності та контрафактної продукції, трансферу технологій, ліцензування та купівлі-продажу нематеріальних активів, одержання додаткового доходу від ефективного застосування нематеріальних активів у господарській діяльності підприємств та організацій.

Основні підходи до формування фінансового забезпечення

Формування фінансового забезпечення згідно розглянутих вище чинників має на меті забезпечення підвищення ефективності інноваційної моделі розвитку, росту рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції та поліпшення загального економічного становища в Україні. Розвинені країни свої конкурентні переваги забезпечують, у більшості випадків, за допомогою вдосконалення наступних чинників: впровадження інноваційної техніки та технологій, розвитку високого рівня інтелектуального потенціалу, знань та досвіду, інноваційного менеджменту та маркетингу, розвитку інфраструктури.

Фінансові засоби, що надійшли від використання об'єктів інтелектуальної власності, правовласником яких є держава, мають бути зараховані у повному об'ємі в дохідну частину бюджету держави та направлятися на фінансування міроприємств, які мають зв'язок із реалізацією цільових програм, а також на видатки метою яких є забезпечення правової охорони та захисту об'єктів інтелектуальної

власності. Порядок формування та розподілу даних фінансових засобів повинен встановлюватись урядом.

Впровадження даної пропозиції на практиці вимагає опрацювання та погодження порядку використання бюджетної класифікації, так як створюється новий вид неоподатковуваних прибутків від управління нематеріальними активами правовласником яких є держава.

Основоположні підходи до комерціалізації результатів наукових досліджень

На сьогоднішній день, в нашій державі практично відсутній досвід комерціалізації результатів наукових досліджень. У першу чергу це пояснюється повною відсутністю будь-якої координації роботи дослідних організацій та органів центральної виконавчої влади у сфері розробки, правової охорони та застосування на практиці об'єктів інтелектуальної власності. Відсутність досвіду комерціалізації результатів наукових досліджень зчосом може викликати моральний знос або недостатній розвиток виробничої бази масового та крупносерійного виробництва, продукція вітчизняних підприємств матиме низьку якість та високу собівартість, що приведе до скорочення експортного потенціалу та викличе проблеми в спроможності держави використовувати переваги міжнародної кооперації.

На нашу думку, головними принципами державної політики у сфері трансферу технологій повинні бути наступні:

- впровадження у господарську діяльність підприємств та організацій результатів науково-технічного процесу є завершальною метою роботи науково-технологічної сфери та невід'ємною частиною державної соціально-економічної системи;

- комерціалізація кінцевих результатів науково-технічної та дослідницької діяльності повинно бути одним із основних джерел рефінансування науково-технологічної сфери;

- технології та нематеріальні активи, що імпортуються в країну, повинні відповідати найвищим критеріям світового рівня.

Також, необхідно відзначити, що є низка проблем щодо проведення оцінки вартості майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, які вимагають комплексного підходу до їх розв'язання:

- потреба у забезпеченні розрахунків для повного комплексу різних видів об'єктів інтелектуальної власності, що виходять на внутрішній та міжнародний ринки як продукція та застосовуються учасниками угод для різноманітних господарських ситуацій.

- комплексний характер розрахунків повинен відповідати системному підходу до оцінки всіх різновидів і умов застосування об'єктів інтелектуальної власності, враховуючи принципи та специфіку їх ціноутворення.

Отже, як висновок, можна сказати наступне: терміново необхідно провести розробку концепції системи державного регулювання та управління інтелектуальною, запросивши до розробки відповідні міністерства, відомства та наукові установи. Після розробки дана концепція повинна бути оприлюднена для обговорення усіма зацікавленими сторонами.

Висновки до розділу 1

Інноваційна праця, як один із найбільш важливих складових економіки знань, це ціла система яка починається розробкою науково-технічної ідеї та завершується її реалізацією на комерційній основі. Кінцевим результатом інноваційної праці виступає новий продукт, що уособлює в собі ідеї авторів даного нововведення. За умови конкурентної боротьби організацій, фірм, підприємств та окремих підприємців за виживання – інноваційна праця володіє чітким орієнтиром на споживчий ринок і жорстко пов'язана із ринковим попитом та його динамічними змінами.

Розвиток інноваційної діяльності в економіці знань повинен враховувати кардинальні зміни у суспільних соціально-економічних відносинах, а також постіндустріальні тенденції світового розвитку.

Грошова оцінка прав на об'єкти промислової власності перетворює дані об'єкти на нематеріальні активи організації, які стають об'єктом бухгалтерського обліку, що в свою чергу відображає особливі види інвестицій капіталу організації, дає характеристику її економічному потенціалу та фінансовій стабільності.

Відмінними характеристиками нематеріальних активів є:

- відсутність матеріальної бази як такої і при цьому можливість приносити прибуток правовласнику, разом із довготерміновими правами та перевагами, що належать йому на термін, доки є можливим такий прибуток.
- відсутність думок про реалізацію нематеріальних активів за стабільних умов господарської діяльності організації;
- довготривалий період використання, що дозволяє зараховувати їх у структуру довготермінових інвестицій у вигляді позаобігових активів, а також за допомогою встановленої облікової політики організації вибирати оптимальний строк погашення їх первинної вартості за умови загальної невизначеності строків життєвого циклу (товарні знаки, ділова репутація, гудвіл та інше).

- відсутність корисних відходів;
- різновекторність експлуатаційних характеристик, що, в свою чергу, дозволяє застосовувати дані активи на різних етапах господарської діяльності організації;
- високо ризикованість, через спроби конкурентів отримати прибуток від використання аналогічних активів, через що відсутність у правовласника бажання перепродати дані активи при стабільних умовах їх застосування;
- відсутність можливості відокремлення від цілісного майнового комплексу чи відмежування як самостійного виду майна у зв'язку з нематеріальною його природою.

Провівши аналіз світових тенденцій еволюції системи державного управління інтелектуальною власністю, бачимо, що відбувається зміна моделей управління: починаючи з фіскальної, на початку, і поступово переходить до ліберальної. У світі, на сьогоднішній день, у більшості випадків, використовується університетська та промислова моделі управління, а також можливі їх різні комбінації. Міністерствам, відповідальним за розвиток промислової власності, необхідно вирішити, який із методів прийняти як базовий для подальшого розвитку державного управління інтелектуальною власністю в Україні.

У нашій державі, на сьогоднішній день, немає ефективного механізму великомасштабного інвестування інноваційних змін, загальнодержавні науково-дослідні програми, у більшості випадків, не приводять до отримання необхідних результатів. Держава в особі галузевих міністерств та центральних органів виконавчої влади не володіє достатньою кількістю грошових засобів для проведення технологічних перетворень стратегічних галузей, а приватні організації та підприємства не мають ніякого зацікавлення у проведенні інвестування довгострокових проектів, які дозволили б провести технологічні зміни на виробничих підприємствах та організаціях.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка»

2.1. Загальна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Завод «Ремпобуттехніка» є юридичною особою – комерційною організацією, статутний капітал якої поділений на частки розміри яких встановлені установчими документами.

ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» знаходиться у м. Тернополі по вул. Текстильна 32.

Основними напрямками діяльності ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» є наступні:

- обробка листового металу на високоточному обладнанні з числовим програмним керуванням (пробивка, формовка, перфорація гравіювання, гнуття, фрезерування, різка будь-якої складності тощо);
- розробка систем електроживлення для широкого асортименту побутової та промислової апаратури;
- серійне виробництво вузлів або систем живлення згідно технічного замовлення клієнта;
- монтаж та регулювання радіоелектронної апаратури;
- в'язка джгутів проводки до широкого асортименту обладнання;
- напівавтоматичні зварні роботи;
- порошкове фарбування (2400×800×1500);
- ґрунтування за допомогою покриття порошковим цинком;
- піскоструменева обробка деталей (2400×800×1500);
- матування скла піскоструменевим методом;
- гравіювальні роботи.

Роботи проводяться відповідно до вимог клієнта, як на власній так і на давальницькій сировині.

Планування, як основна функція менеджменту, є видом управлінської діяльності, метою якої є формування засобів дії, які забезпечують єдиний вектор зусиль усіх працівників підприємства на досягнення загальноорганізаційних цілей. Планування, як процес управління містить розробку та реалізацію таких засобів дії як: концепцію, прогноз, програму, план. Кожен із таких засобів володіє своєю специфікою та умовами застосування.

Модель стратегічного планування, яка застосовується на ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» ґрунтується на врахуванні її ринкових переваг (рис. 2.1).

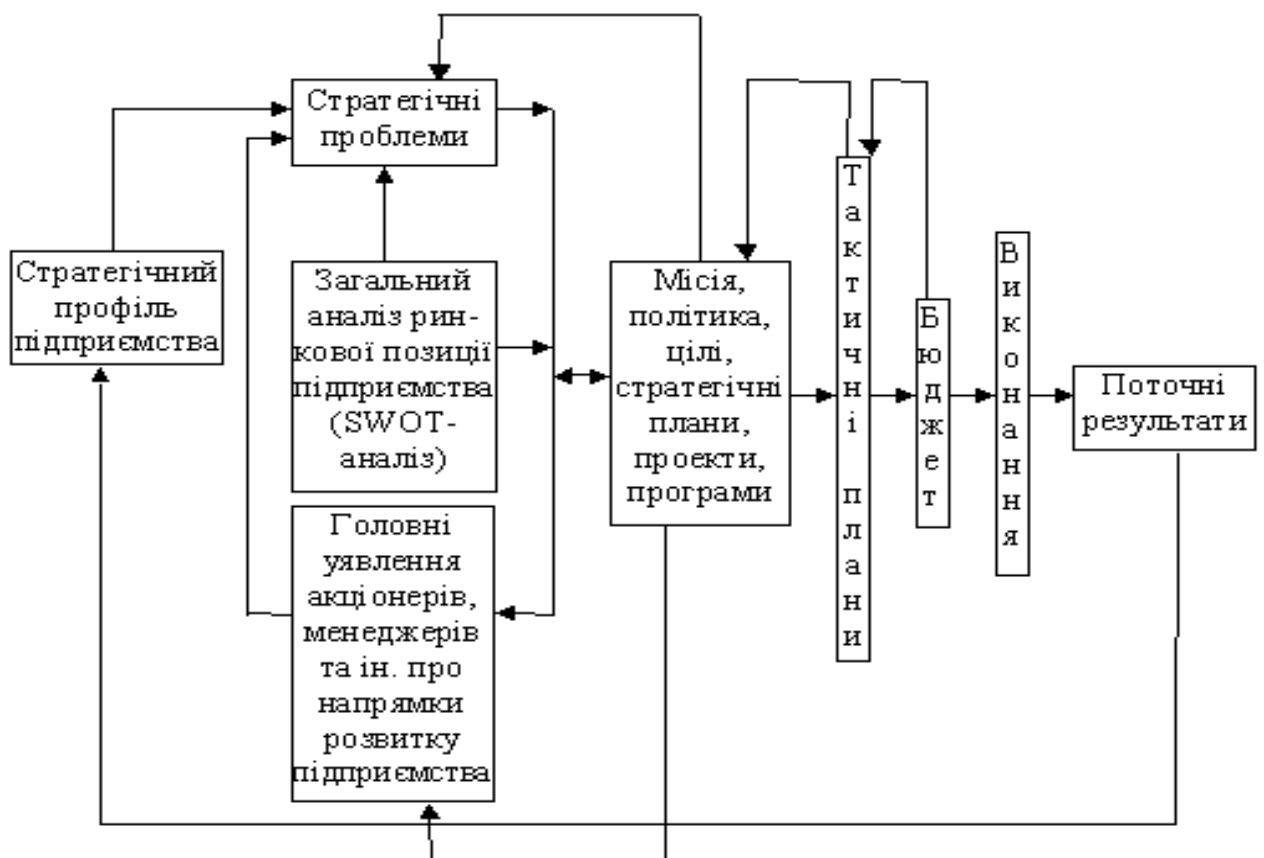

Рис. 2.1. Модель стратегічного планування на ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка»

Модель оперативного планування ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» приведено на рисунку 2.2.

Рис. 2.2. Модель оперативного планування на ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка»

З метою успішної діяльності в довгостроковій перспективі, підприємство має уміти передбачати, які проблеми можуть виникнути на її шляху в майбутньому, а також те, які нові можливості можуть відкритися для неї. У зв'язку з цим, основним інструментом стратегічного планування ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» є SWOT-аналіз. Матриця SWOT-аналізу роботи ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» відображає зв'язок між сильними та слабкими його сторонами, зовнішніми погрозами та його можливостями.

За допомогою порівняльної оцінки головних конкурентів ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» та SWOT-аналізу його роботи можна сформулювати основні проблеми, що виникають під час ведення господарської діяльності:

- мінливість вподобань клієнтів;
- зниження об'ємів надання послуг, пов'язаний із внутрішньою ситуацією в державі;

- підсилення конкурентної боротьби.

На основі виявлених проблем управління ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» розробило та сформулювало відповідну стратегію: підвищення економічної ефективності господарської діяльності організації за рахунок вдосконалення асортиментної політики.

2.2. Оцінка структури та динаміки руху нематеріальних активів організації

Як вже відзначалось раніше, до нематеріальних засобів належать ліцензії, патенти, торговельні марки та товарні знаки, права на використання природних і інших ресурсів, програмні продукти, ноу-хау, новітні технології та технічні рішення, які забезпечують отримання доходу підчас господарської діяльності підприємства. Грошові вкладення в нематеріальні засоби окупаються на протязі деякого конкретного періоду часу через отримання додаткового доходу, який отримується організацією у зв'язку з їх використанням, а також за рахунок амортизаційних нарахувань. Як бачимо, чим більш розвиненою стає економіка держави, тим збільшується величина та частка нематеріальних засобів у загальному об'ємі капіталу організації. Зростає й економічна зацікавленість у рості доходності організації, за рахунок застосування виключних прав останньої на результати науково-дослідницької та дослідно-конструкторської діяльності. У зв'язку з цим, оцінка ефективності застосування нематеріальних засобів набуває актуального значення.

Отже, головними задачами оцінки застосування нематеріальних активів є наступні:

– дослідження об'ємів і динаміки руху нематеріальних активів на підприємстві;

– оцінка структури та стану нематеріальних засобів відносно видів, термінів застосування та правової захищеності;

– дослідження прибутковості (рентабельності) та фондівіддачі нематеріальних засобів;

– оцінка ліквідності нематеріальних засобів і величини ризиковості капіталовкладень у нематеріальні активи.

З метою дослідження нематеріальних активів проводиться розробка системи низки економічних коефіцієнтів, які відображають стан досліджуваного об'єкта як в статиці так і динаміці. Особливе місце в оцінці ефективності застосування нематеріальних активів займають коефіцієнти, що характеризують величину впливу даних активів на фінансове становище та результати господарської діяльності організації в цілому.

Дослідження динаміки руху в розрізі нематеріальних активів загалом і за їх видами у 2017 році в порівнянні з 2016 роком проводимо спираючись на дані балансу організації та додатка до нього. Проведемо розрахунок абсолютних і відносних відхилень відносно попереднього періоду у таблиці 2.1.

Аналіз таблиці 2.1 показує, що ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» активно застосовує у своїй господарській діяльності права на об'єкти промислової та інтелектуальної власності.

Нематеріальні засоби є неоднорідними за своїм складом і характером застосування або використання під час виробничої діяльності за величиною впливу на фінансово-економічні результати господарської діяльності організації. У зв'язку з цим, виникає необхідність проведення диференційованого підходу до їх аналізу. З даною метою проведемо групування та класифікацію нематеріальних засобів за видами. Таким

чином, появляється можливість проведення оцінки структури нематеріальних засобів.

Таблиця 2.1

Оцінка величини та динаміки руху нематеріальних активів на
ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр.

Показники	2016 р., тис. грн.	2017 р., тис. грн.	Абсолютне відхилення	Темпи зростання % до базового
1	2	3	4	5
1. Права на використання природних ресурсів	780	690	-90	-11,54
2. Права на об'єкти промислової власності	2841	5789	2948	103,77
3. Авторські та суміжні права	415	749	334	80,48
4. Гудвіл	-	-	-	-
4. Інші нематеріальні активи	18	32	14	77,78
РАЗОМ	4054	7260	3206	79,08

Основним в дослідженні нематеріальних засобів є їх аналітична класифікація згідно видового складу, джерел надходження, термінів корисного застосування та відносно рівня правового захисту, престижності та величини ліквідності ризиків інвестування капіталу в нематеріальні активи.

Оцінку мінливості структури нематеріальних засобів за видовим складом проводимо в таблиці 2.2.

Оцінка структури нематеріальних засобів на
ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр.

Показники	2016 р.		2017 р.		Відхилення	
	сума	у% до підсумку	сума	у% до підсумку	сума	у% до підсумку
1	2	3	4	5	6	7
1. Права користування природними ресурсами	780	20,5	690	12,6	-90	7,9
2. Права на об'єкти промислової власності	2841	70,1	5789	75,5	2948	5,5
3. Авторські та суміжні з ними прав	415	8,7	749	11,1	334	2,4
4. Гудвіл	-	-	-	-	-	-
5. Інші нематеріальні активи	18	4,0	32	15,3	14	4,0
РАЗОМ	4054	5868	7260	141,8	3206	19,8

Аналіз таблиці 2.2 показує, що в структурі нематеріальних засобів ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» найбільшу питому вагу займають права на об'єкти промислової власності (понад 70 %).

Ріст величини даного виду нематеріальних активів у 2017 році можна оцінити позитивно, оскільки такого роду інвестиції направлені на підвищення якісних характеристик виробничого процесу та продукції (послуг).

Далі проведемо оцінку структури інвестицій ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» в об'єкти промислової власності, а також відмітимо у їх складі найбільш ефективні з них.

По аналогії до оцінки структури нематеріальних активів проводиться дослідження структури нематеріальних засобів по інших характеристиках угруповання.

При оцінці нематеріальних активів відносно джерел їх фінансування розрізняють такі групи:

- державні дотації та субсидії;
- створені та внесені власниками;
- отримані в наслідок купівлі чи в обміну;
- передані на безоплатній основі юридичними та фізичними особами.

Відносно правового захисту виділяють наступні види нематеріальних засобів:

- захищені авторськими правами:
- патентами на винахід;
- патентами на промислові зразки;
- свідоцтвами на корисну модель;
- свідоцтвами на товарний знак;
- свідоцтвами про офіційну реєстрацію програмних продуктів та баз даних;
- зареєстрованими ліцензіями тощо;
- незапатентовані активи.

Оцінку структури нематеріальних активів відносно ступеня їх захищеності на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» проведемо за допомогою таблиці 2.3.

Згідно даних таблиці 2.3 ми бачимо наступне: протягом 2017 року відбулися незначні зміни в структурі нематеріальних активів згідно міри їх захищеності (збільшилася величина активів, які захищені ліцензіями,

Таблиця 2.3

Оцінку структури нематеріальних активів відносно ступеня їх захищеності на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр.

Група нематеріальних активів	Сума, тис. грн.			Структура, %		
	2016 рік	2017 рік	зміни	2016 рік	2017 рік	зміни
1	2	3	4	5	6	7
Нематеріальні активи захищені:						
патентами на винахід	950	1015	+65	30	32	+2
ліцензіями	775	840	+65	25	27	+2
авторськими правами	465	560	+95	10	13	+3
свідоцтвами на товарний знак	365	300	-65	20	18	-2
Незапатентовані активи	580	420	-160	15	10	-5
РАЗОМ	3135	3135	-	100	100	-

патентами та авторськими правами, що привело до зменшення кількості незахищених нематеріальних активів), що необхідно розцінювати, як позитивну тенденцію.

2.3. Аналіз коефіцієнтів ефективності застосування нематеріальних ресурсів

Відносно величини ліквідності та ризикованості капіталовкладення у нематеріальні активи, поділяються на три основні групи: високоліквідні, середньоліквідні та низьколіквідні. Нематеріальні активи, при дослідженні ліквідності основних засобів організації, у більшості випадків, відносять до низько ліквідних активів, це пояснюється тим, що в основному реалізувати їх набагато важче, ніж основні фонди та оборотні засоби. Необдумане накопичення нематеріальних активів веде до зниження величини власного оборотного капіталу, зменшення коефіцієнта поточної ліквідності й уповільнення оборотності сукупного капіталу.

Структуру нематеріальних активів за термінами корисного застосування на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» відображено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Структура нематеріальних активів за термінами корисного застосування на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка»

Показник	Термін корисного застосування, років											Разом
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	понад 10	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Нематеріальні активи	500	140	350	-	760	880	380	250	-	-	350	2950
У % до підсумку	3	5	8	-	25	30	15	4,7	-	-	9,3	100

Аналіз таблиці 2.4 свідчить про те, що середній час корисного застосування результатів науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності становить 5 – 6 років, що говорить про те, що на сьогоднішній день, підприємством використовуються нематеріальні активи з достатнім життєвим циклом.

До нематеріальних активів з терміном життєвого циклу понад 10 років відносяться: права на використання земельних фондів, а також природних та інших ресурсів. У загальній структурі нематеріальних активів вони займають понад 9 %.

У державах з дефіцитом кадрового потенціалу даний коефіцієнт має значно вищі значення.

При дослідженні структури вибуття нематеріальних активів на підприємстві, об'єкти дослідження необхідно згрупувати за наступними видами:

- вибуття, у зв'язку із завершенням терміну раціонального використання;
- списання скоріше ніж завершиться встановлений термін використання;
- вибуття, через договір продажу прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- безкоштовна передача прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Нематеріальні засоби застосовуються та утримуються з метою отримання певного економічного чи соціального ефекту від їх застосування під час виготовлення продукції, виконання робіт або надання послуг.

По своїй суті нематеріальні активи це інвестування в об'єкти промислового призначення (франшизні та ліцензійні угоди на застосування ліцензійної технології виробництва продукції (надання

послуг); затрати на надання технічної допомоги й інженерних послуг із розробки та розташування виробничих потужностей організації, організація управлінської складової технологічних процесів, збуту та подальшого обслуговування ліцензованої продукції). У зв'язку з цим економічну ефективність такого роду інвестицій необхідно розглядати з точки зору підвищення доходності виробничо-господарської діяльності організації.

Дослідження економічної ефективності від застосування нематеріальних засобів пов'язано з низкою суттєвих проблем і вимагає комплексного підходу. Економічна ефективність від набуття організацією прав на застосування запатентованого виробничого досвіду та знань, а також незапатентованого (ноу-хау) можна розрахувати тільки згідно результатів продажу продукції (надання послуг) організацією, яка виготовляється з застосуванням ліцензійних технологій і ноу-хау. Однак, необхідно відмітити, що об'єм реалізації залежить також і від великої кількості інших факторів (ціни, попиту, якості продукції), а оцінити вплив кожного з яких надзвичайно важко.

Величина економічної ефективності від купівлі ліцензій і ноу-хау залежить також від величини франшизи за дані об'єкти, часу фінансування та об'єму інвестицій організації у виробничу та інші види діяльності; поточних затрат, які пов'язані з виробництвом і продажем ліцензованого продукту. Визначення економічної ефективності (E) від застосування ліцензії та ноу-хау за час T проводимо згідно формули:

$$E_t = \sum_{t=0}^T \frac{R_t - S_t}{(1+r)^t}, \quad (2.1)$$

де T – час застосування ліцензії;

R_t – аналіз результату застосування ліцензованої технології, у вартісному вираженні, в році t ;

S_t – затрати на застосування ліцензії у році t ;

r – дисконтна ставка (зведення різночасових затрат до певного порівнянного за часом).

Затрати на застосування ліцензованої технології, складаються з двох груп:

Група перша: затрати за право використання ліцензії, проводяться у вигляді одноразових або періодичних фіксованих платежів, чи платежів у вигляді відрахувань частини від доходу чи об'єму реалізованого ліцензованого продукту;

Група друга: поточні затрати на виготовлення та збут ліцензованого продукту.

У випадку коли для визначення економічної ефективності одержаної ліцензії чи інших інновацій немає повної чи достовірної інформації, то з метою прийняття остаточного управлінського рішення можна відштовхуватися від прецедентів аналогічних договорів у минулому, тобто від того який економічний ефект принесли аналогічні нематеріальні активи в минулому.

Остаточний економічний ефект застосування нематеріальних засобів відображається у загальних результатах господарсько-економічної діяльності організації: зменшенні виробничих витрат, збільшенні об'ємів реалізації продукції, збільшення величини доходу, підвищенні платоспроможності та стійкості фінансового становища.

Беручи до уваги все вище сказане бачимо, що головним принципом управління динамікою нематеріальних засобів є наступне: необхідно підвищувати величину віддачі інвестованого капіталу. Іншими словами, у динаміці зміна величини виручки від реалізації продукції (надання послуг)

або доходу повинна випереджувати швидкість нарощування нематеріальних засобів.

Прибутковість нематеріальних засобів визначається за допомогою формули доходності інвестицій:

$$r = \frac{P}{VB}, \quad (2.2)$$

де r – прибутковість (рентабельність) нематеріальних засобів;

P – дохід від реалізації;

VB – середня вартість нематеріальних засобів за весь період його використання.

Використовуючи методи факторного моделювання можна провести перетворення вихідної формули доходності нематеріальних засобів у наступний вигляд:

$$r = \frac{P}{N} \times \frac{N}{VB}, \quad (2.3)$$

де N – об'єм реалізації (виручка від реалізації продукції, робіт, послуг);

$\frac{P}{N}$ – рентабельність реалізації продукту;

$\frac{N}{VB}$ – фондovіддача нематеріальних засобів за весь період використання

нематеріальних активів.

Отже, як бачимо, доходність нематеріальних засобів може бути збільшена за допомогою зростання їхньої фондovіддачі та збільшення рентабельності реалізації.

Оцінка економічної ефективності використання нематеріальних засобів на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» проведена з допомогою таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Оцінка економічної ефективності використання нематеріальних засобів на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр.

№ п\п	Показники	2016 рік	2017 рік	2017 р. в % до 2016 р.
1	2	3	4	5
1.	Ціна нематеріальних засобів	4126	5857	139,9
2.	Виручка від реалізації продукції, робіт, послуг	12139	18938	161,2
3.	Дохід від реалізації	2199	3687	163,9
4.	Прибутковість нематеріальних засобів (рядок 3 : рядок 1)	0,49	0,58	121,1
5.	Фондовіддача нематеріальних засобів (рядок 2 : рядок 1)	2,7	3,1	109,9
6.	Рентабельність реалізації, %	17,8	19,9	110,1

Аналіз таблиці 2.5 показує, що коефіцієнти економічної ефективності застосування нематеріальних засобів у 2017 році в порівнянні з попереднім роком покращилась. Так, прибутковість нематеріальних засобів зросла на понад 20 %. Головним фактором збільшення прибутковості є зростання фондовіддачі нематеріальних засобів і зростання рентабельності реалізації продукції (робіт, послуг).

Висновки до 2 розділу

Товариство з обмеженою відповідальністю «Завод «Ремпобуттехніка» є юридичною особою – комерційною організацією, статутний капітал якої поділений на частки розміри яких встановлені установчими документами.

Основними напрямками діяльності ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» є наступні:

- обробка листового металу на високоточному обладнанні з числовим програмним керуванням (пробивка, , формовка, перфорація гравіювання, гнуття, фрезерування, різка будь-якої складності тощо);
- розробка систем електроживлення для широкого асортименту побутової та промислової апаратури;
- серійне виробництво вузлів або систем живлення згідно технічного замовлення клієнта;
- монтаж та регулювання радіоелектронної апаратури;
- в'язка джгутів проводки до широкого асортименту обладнання;
- напівавтоматичні зварні роботи;
- порошкове фарбування (2400×800×1500);
- ґрунтування за допомогою покриття порошковим цинком;
- піскоструменева обробка деталей (2400×800×1500);
- матування скла піскоструменевим методом;
- гравіювальні роботи.

Роботи проводяться відповідно до вимог клієнта, як на власній так і на давальницькій сировині.

На основі виявлених проблем управління ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» розробило та сформулювало відповідну стратегію:

підвищення економічної ефективності господарської діяльності організації за рахунок вдосконалення асортиментної політики.

Оцінка величини та динаміки руху нематеріальних активів на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр. показує, що ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» активно застосовує у своїй господарській діяльності права на об'єкти промислової та інтелектуальної власності.

Оцінка структури нематеріальних засобів на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр. показує, що в структурі нематеріальних засобів ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» найбільшу питому вагу займають права на об'єкти промислової власності (понад 70 %).

Ріст величини даного виду нематеріальних активів у 2017 році можна оцінити позитивно, оскільки такого роду інвестиції направлені на підвищення якісних характеристик виробничого процесу та продукції (послуг).

Середній час корисного застосування результатів науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності становить 5 – 6 років, що говорить про те, що на сьогоднішній день, підприємством використовуються нематеріальні активи з достатнім життєвим циклом.

Оцінка економічної ефективності використання нематеріальних засобів на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» показує, що коефіцієнти економічної ефективності застосування нематеріальних засобів у 2017 році в порівнянні з попереднім роком покращилась. Так, прибутковість нематеріальних засобів зросла на понад 20 %. Головним фактором збільшення прибутковості є зростання фондівіддачі нематеріальних засобів і зростання рентабельності реалізації продукції (робіт, послуг).

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
УПРАВЛІННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ
ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Шляхи підвищення ефективності використання нематеріальних активів суб'єктами господарювання

Зміни, які проходять у сучасній економіці нашої держави, обумовлюють потребу усестороннього розуміння ефективного управління нематеріальними активами суб'єкта господарювання. Динамічний розвиток світового науково-технічного прогресу є причиною усе більшої інтелектуалізації виробництва. Своєчасне визначення існуючих проблем і перспектив в управлінні нематеріальними активами дозволяє керівництву будь-якого підприємства обрати необхідну стратегію відносно об'єктів інтелектуальної власності та підвищити ефективність її функціонування, що в свою чергу позитивно відобразиться на кінцевих результатах господарської діяльності.

На сьогоднішній день навіть початкуючий суб'єкт господарювання будує свою господарську діяльність, усвідомлюючи необхідність формування своєї матеріальної (оборотні фонди й основні засоби) та нематеріальної складових: торгові марки, фірмове найменування, винаходи, ліцензії, «ноу-хау» тощо. Однак розвиток, а отже і зростання вартості бізнесу, проходять за допомогою синергії обох цих складових. Дослідники не визначилися у наданні повної переваги однієї з відмічених складових стосовно витрат на їх формування, однак за умови «інтелектуальної революції» вони є одностайними щодо значного перевищення долі нематеріальної складової у вартості діючого бізнесу. Невидимі активи, як правило, є набагато ціннішими в порівнянні з усім

обладнанням і устаткуванням суб'єкта господарювання, запасів та навіть коштів разом узятих.

Загалом такого роду активи прийнято називати «невідчутними». Згідно із Міжнародними стандартами оцінки до невідчутних активів належать об'єкти невідчутного рухомого майна та можуть містити гудвіл, кредитний рейтинг, досвід маркетингу та менеджменту, а також різного роду юридичні права чи інструменти (авторські права, товарні знаки, патенти, франшизи та контракти).

У вітчизняній практиці невідчутними активами називають нематеріальні активи або об'єкти у нематеріальній формі. Згідно із українським законодавством до об'єктів у нематеріальній формі належать фінансові інтереси (опціони, долі (паї, акції), векселі, дебіторська і кредиторська заборгованість, інші цінні папери і їх похідні, і тому подібне), а також інші майнові права (пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності, права на використання земельних, лісових, водних ресурсів тощо).

Кінцевим ефектом застосування нематеріальних активів є підвищення ефективності господарської діяльності: зменшення витрат на операційну діяльність, зростання об'ємів збуту продукту, нарощування прибутковості, підвищення стійкості та платіжності фінансового становища.

Головними шляхами підвищення ефективності управління нематеріальними активами виробничого підприємства є наступні:

1. Постійне та своєчасне підтримання умов ліцензійних договорів на використання інтелектуальної власності, що, в свою чергу, забезпечить уникнення зайвих затрат на терміновість їх оформлення чи оплати різного роду санкцій;

2. З метою уникнення розповсюдження та розголосу нематеріальних активів, які не володіють юридичним захистом, (ноу-хау, виробничі

секретии, найбільше «вигідні» клієнти тощо), обмежити до них доступ робітників організації;

3. Встановити, які з видів ліцензій необхідно підтримувати, а від яких слід відмовитися, з огляду подальшої господарської діяльності, а також методом проведення аналізу встановити можливість подальшої дослідницької роботи.

Перелічені заходи забезпечують приріст додаткового доходу на одну гривню інвестованого капіталу, збільшити дохід на одну гривню амортизаційних відрахувань нематеріальних засобів і термін обороту нематеріальних засобів.

Основним завданням підприємства у сьогоднішніх складних умовах – просування на зовнішні ринки з високотехнологічною продукцією та індивідуальними послугами. Так, як ринки, на сучасному етапі є надзвичайно насиченими, а конкурентна боротьба посилюється, тривалість життєвого циклу продукції знижується, в деяких випадках одиничне виробництво витісняє крупносерійне; щоб перемогти перешкоди на дорозі до ринку, підприємствам потрібно змістити акценти з матеріального на людський капітал. Додатковий прибуток появляється за допомогою інновацій, тобто інтелектуальної складової господарської діяльності та успішності бренду.

Бренд, який на практиці встановлює вартість усіх інших фондів організації, є найбільш ефективним інструментом досягнення загальної мети організації.

Успішність бренду (торгової марки) – це ідентифікована продукція, послуга, особа чи місце, підсилені таким чином, що споживач або клієнт отримує особливі, унікальні характеристики, що додають вартість, та найбільш повно задовольняють їх потреби. При цьому основою успішності торгової марки є її здатність до збереження доданої вартості в конкурентному середовищі.

Практика останніх років показує, що в сучасному суспільстві спостерігається наступна тенденція: кращі наукові ресурси, що творять технологічні, продуктові та ринкові інновації, зупиняють свій вибір на тих підприємствах (корпораціях), які мають сильний бренд. Іншими словами, у сучасних реаліях бренд виступає у виді інтегруючого компонента під час оцінки активів організації, об'єднуючи такі основні чинники конкурентоспроможності, як новітні рішення, людські та трудові ресурси, а, отже, і стабільність і послідовність розвитку підприємства в цілому.

Іншими словами, на сьогоднішній день, бренд розглядається не лише як один із елементів ринкової стратегії організації, а виконує роль відокремленого інтегруючого фактора по відношенню до системи бізнес-стратегії підприємства. За рахунок володіння сильною торговою маркою організація не лише отримує визнання серед клієнтів і конкурентів, а також отримує інноваційні ідеї методом залучення найбільш кваліфікованих трудових ресурсів.

На монополістичних ринках, тільки за наявності сильної торгової марки, можна говорити про збереження сильних конкурентних позицій. Одночасно з тим, лише значні фінансові вливання допомагають створити сильну торгову марку, яка забезпечить зростання фінансових потоків та пролонгування життєвого циклу продукції на ринку.

Торгова марка організації розглядається топ-менеджерами як найцінніший актив, що дозволяє їй отримувати дохід. З ціллю максимально збільшити отримання дивідендів від інвестицій, що були інвестовані в створення даної торгової марки, певні організації наголошують на розширенні торгових марок.

Додатковий бренд – є ще одним продуктом у номенклатурі компанії, яка застосовує подібну торгову марку. Тобто, утворення певного сімейства торгових марок. Іншими словами – це той випадок, коли одна торгова марка застосовується для певної номенклатури продукції, а розробка групи

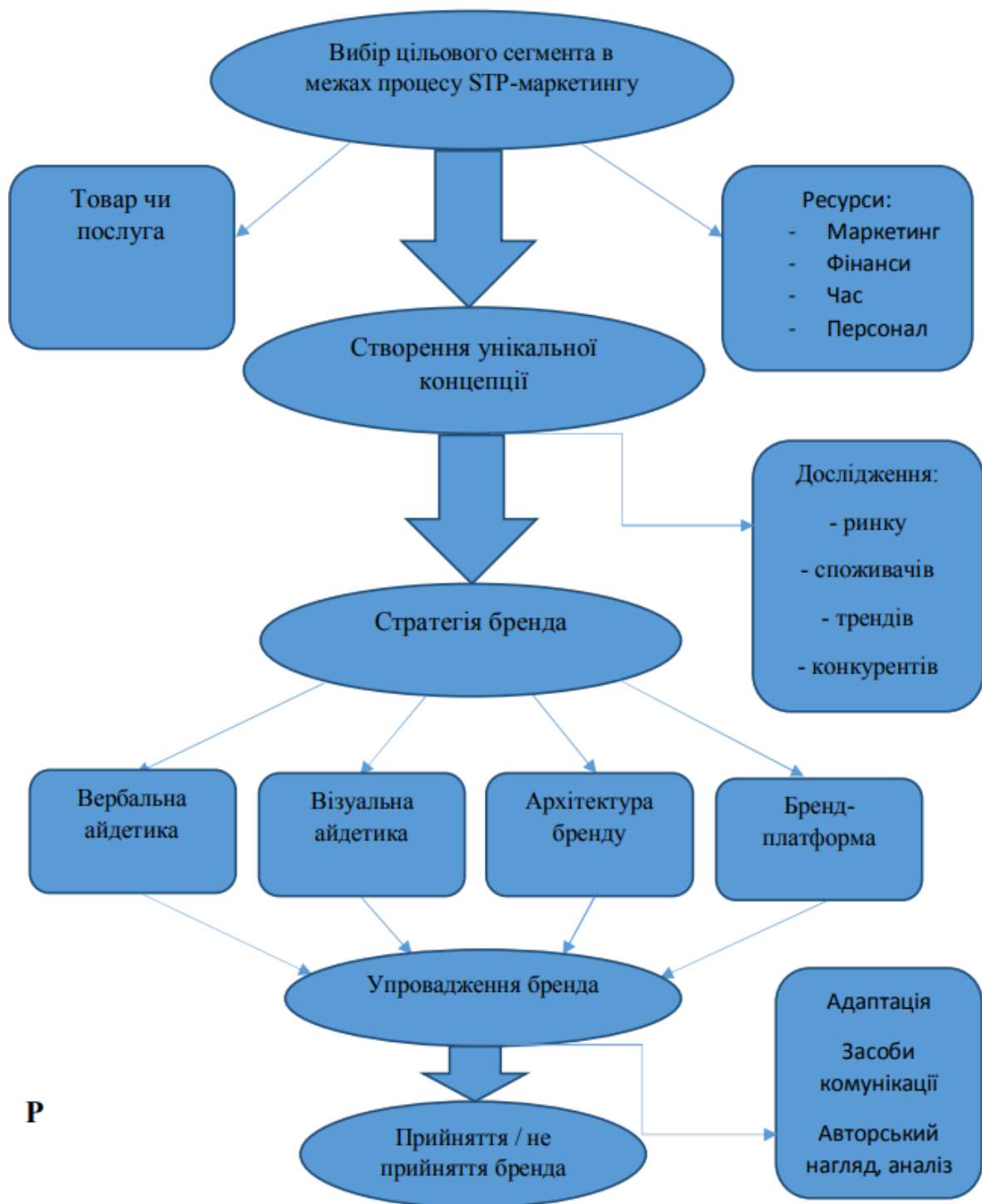
ліній торгової марки – це коли певна група торгових марок характеризується одним стилем.

Додавання вартості продукції методом брендинга не обмежується лише наданням продукції помітного імені. Брендинг – це підсумок якнайширшого спектру векторів роботи по загальному наборі засобів маркетингу, що забезпечує утворення іміджу торгової марки, яка відображає цілу низку характеристик товару споживачеві: його якість, вартість, передбачуваних експлуатаційних та інших якостей і статусу торгової марки.

Ціллю, додаткового брендингу, є подання клієнту сигналу про відповідну якість продукції, ґрунтуючись, при цьому, на стабільно сильну репутацію «батьківського» бренду та звертаючись до цільового ринку, який вже з цим торговим знаком. Створення сильної торгової марки це довготривалий процес, який вимагає великих інвестицій.

Процес стратегічного маркетингового управління брендингом, на нашу думку, складається з наступних елементів (рис. 3.1).

Останнім етапом стратегічного маркетингового управління брендингом є прийняття споживачами бренда. Це і є найголовнішим остаточним результатом усього маркетингового управління брендингом, оскільки саме від ефективного планування й виконання етапів брендингу напряду залежить кінцевий успіх продукту й конкурентоспроможність суб'єкта господарювання.

Р

Рис. 3.1. Стратегічне маркетингове управління брендингом

3.2. Управління нематеріальними активами, як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємства

В теперішніх умовах трансформації українського суспільства в європейську спільноту, головним принципом керування на мікрорівні є активізація кадрового потенціалу організації, що, в свою чергу, потребує постійної уваги до розвитку та ефективного застосування інтелектуального потенціалу. У зв'язку з цим, для створення нових конкурентних переваг, підвищення ринкової цінності сервісного підприємства, основну роль мають відігравати нематеріальні активи. Отже, питання підвищення інтелектуальної складової в господарській діяльності сервісних організацій, необхідно розглядати в контексті формування нематеріальних активів організації, які несуть один з основних чинників у підтримці та нарощуванні конкурентоспроможності сервісної організації.

На сьогоднішній день українські підприємства володіють дуже низьким показником вартості нематеріальних активів від загальної вартості суб'єкту господарювання (близько 5 – 10 %), разом з тим ринкова вартість нематеріальних активів підприємства може становити 20 – 40 %, а то й більше, що призводить до зростання його вартості. Світова тенденція у процесах купівлі-продажу бізнесу свідчить, що сумарна вартість нематеріальних активів від загальної вартості суб'єкта господарювання становить 40 – 90 %. Є навіть випадки, коли вартість бізнесу формується лише нематеріальними активами.

Не дивлячись на переконливі факти впливу нематеріальних активів на конкурентоспроможність зарубіжних суб'єктів господарювання, у практичній діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання нематеріальні активи не лише неправильно оцінюються, а й нерідко взагалі не обліковуються.

Українські та зарубіжні дослідники відмічають низку різних підходів до визначення поняття та структуризації конкурентоспроможності організації. Більшість дослідників сходиться на наступній структуризації конкурентоспроможності організації: загальний менеджмент (ризик менеджмент, управління кадрами, антикризовий менеджмент, корпоративна культура, управління впровадженням нововведень і т.д.), фінансовий менеджмент (економічна стійкість, управління грошовими потоками, рентабельність, податкова оптимізація і т.д.), управління маркетинговою діяльністю (дослідження цільового ринку, канали розподілу продукції, відбір цільових сегментів ринку і т.д.), виробнича діяльність (собівартість, якість продукту, управління матеріально-технічними запасами, науково-технічний рівень техніки та технологій і т.д.), науково-дослідна та дослідно-конструкторська робота (загальна кількість інноваційних розробок, технічний рівень даних розробок, новизна і т.д.).

Отже, як було зазначено вище, під визначенням «інтелектуальний капітал», розглядаємо усю сукупність інтелектуальних ресурсів кадрового потенціалу організації (знання, досвід, уміння та творчі здібності кожного працівника, їх освітньо-кваліфікаційний рівень, машинні інтелектуальні засоби, об'єкти інтелектуальної власності, організаційні структури), що є наслідком творчої праці людини та застосовуються підприємницькими суб'єктами з метою досягнення поставленої мети.

Необхідно відмітити і те, що крім вище переліченого, інтелектуальний капітал в цілому, а також усі його частини відіграють суттєву роль у підвищенні конкурентоспроможності сервісного підприємства. Так, для прикладу, значення інтелектуального капіталу у зміцненні кадрової долі конкурентоспроможності сервісного підприємства полягає у постійному вдосконаленні кваліфікації виробничого персоналу, розвитку кадрів, профорієнтаційній підготовці та перепідготовці,

перенесення знань працівників у розробку нових об'єктів інтелектуальної власності, розвитку знань та їх адаптації до внутрішніх потреб організації. Засобами, які забезпечують вдосконалення місії інтелектуального капіталу в загальній системі конкурентоспроможності організації щодо кадрового питання, є: раціональне та обґрунтоване використання людських ресурсів; розробка та використання планів навчання та перепідготовки робітників; дослідження плинності кадрового потенціалу та їх мотивації; розробка спонукальних заохочень та зацікавленості працівників.

Ще одним етапом підвищення конкурентоспроможності організації є – науково-інноваційна політика, яка має на меті вдосконалення її інноваційної діяльності, підняття авторитету та значимості нововведень, еволюцію інноваційного потенціалу, введення у виробничі та управлінські процеси інновацій та нарощування інноваційного потенціалу. Значення науково-інноваційної діяльності сервісного підприємства відображається можливістю створення інновацій своїми власними силами чи придбання їх ззовні, а також ефективним їх введенням у практичну діяльність. До заходів, які направлені на нарощування інтелектуального капіталу зі сторони науково-інноваційної складової відносяться наступні:

- подальший ефективний розвиток і застосування власних науково-технічних розробок;
- створення умов для розробки та проведення науково містких досліджень;
- проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт з метою формування інновацій;
- повне сприяння створенню та розвитку інноваційної культури в організації.

Отже, як бачимо, головною роллю, яку виконує інтелектуальний капітал в посиленні майнової частини конкурентоспроможності сервісної організації, є поетапне безперервне підвищення систем якості та

конкурентоспроможності продукції (товарів, послуг), своєчасному оновленні асортиментної політики, зменшенні собівартості.

Управління забезпеченням та контролем якості продукції (послуг) ставить за мету розробку та впровадження програм системного контролю якості продукції на всіх стадіях виробничого циклу та направлено впливу на середовище та чинники, які мають вплив на якісні характеристики продукту.

Зрозуміло, що шляхам щодо підвищення величини майнової складової інтелектуального капіталу конкурентоспроможності у сервісній організації сприяє: успішне керування якістю продукту, формування нових його видів та вдосконалення високотехнологічних теперішніх, а також розробка та запровадження заходів щодо забезпечення контролю якості.

Крім цього, значення товарної складової у загальній системі конкурентоспроможності сервісної організації полягає у підвищенні величини забезпеченості власними засобами, нарощуванні величини нематеріальних засобів, зростанні показника фондоозброєності організації та обґрунтованого і раціонального використання ресурсного потенціалу. Також, потрібно зауважити і те, що при розумному застосуванні нематеріальних засобів для виготовлення товарної продукції та зростання ефективності застосування усіх видів ресурсів організації – роль інтелектуального капіталу в системі конкурентоспроможності буде збільшуватись.

Особлива увага повинна приділятися організаційній частині конкурентоспроможності сервісної організації, роль якої заключається у нарощуванні товарообороту, зростанні якості господарської діяльності, використанні висококваліфікованого інжинірингу, консалтингу та аудиту в організації.

Основними задачами даної частини є:

- 1) Організація системи розробки та виробництва нових видів продукції;
- 2) Організація виробничого процесу;
- 3) Організація роботи виробничої інфраструктури організації;
- 4) Організація дотримання та контролю якості продукції;
- 5) Організація роботи трудових ресурсів;
- 6) Організація комерційної діяльності організації.

Отже, відмічена вище частина конкурентоспроможності сервісної організації є надзвичайно важливою та узагальнюючою в системі її конкурентоспроможності, яка відповідає за ефективність ведення господарської діяльності організації.

Напрямами нарощування інтелектуального капіталу організаційної частини є:

- оптимізація господарського процесу;
- розробка та ефективне керування інтелектуальним капіталом;
- раціональна організація виробничої діяльності;
- забезпечення прибуткової діяльності.

Також необхідно відмітити і те, що не меншої питомої ваги має і фінансова складова. Роллю фінансової складової є підвищення ліквідності матеріальних та нематеріальних засобів інтелектуального капіталу, зменшення трансакційних затрат, оптимальному відношенні між власними, запозиченими та залученими грошовими засобами, скороченні затрат на доставку та зберігання товарного продукту, збільшенні продуктивності та ефективності діяльності кадрового потенціалу.

До напрямків, які забезпечують укріплення інтелектуального капіталу в кагорті конкурентоспроможності, є:

- раціональне управління фінансовими засобами;
- оптимізація структури змінних та постійних затрат;
- фінансування інноваційних проектів;

- укріплення конкурентних переваг;
- дослідження частин інтелектуального капіталу організації.

Ще одним чинником конкурентоспроможності сервісної організації є соціальна політика, яка має на меті зростання соціальних виплат, зростання соціального захисту своїх робітників, зростання величини зарплати, ріст величини зайнятості, зростання культурної величини розвитку працівників. Напрямами соціальної політики, які приводять до укріплення нематеріальних активів, є: укладання договорів соціального страхування, трудових контрактів, створення благодатних передумов для пришвидшення інноваційних процесів в організації, зростання зайнятості населення, розробка та впровадження норм та правил, що регулюють взаємовідносини між суб'єктами.

Наступним чинником у системі конкурентоспроможності сервісної організації є її маркетингова політика, роль якої заключається у зростанні ринкової цінності організації, підвищення активізації застосування шляхів просування продукції на споживчий ринок, формуванні позитивного гудвілу організації у зовнішньому середовищі. У зв'язку з цим, напрямками підвищення сутності нематеріальних активів є: пошук нових каналів розподілу продукції, аналіз та розширення ринків реалізації продукції організації, комплексне дослідження та подальший моніторинг споживчих ринків та конкурентів.

Ще одним основним чинником, який впливає на конкурентоспроможність організації є технологічний чинник, який полягає в раціоналізації технологічного процесу, застосуванні ресурсозберігаючих технологій та зростання величини впровадження даних технологічних процесів. Крім цього, головними заходами нарощування інтелектуального потенціалу технологічного чинника у системі конкурентоспроможності, вважається: вдосконалення виробничої діяльності за рахунок проведення

автоматизації, впровадження інноваційних технологічних процесів та управління ними, підвищення технічного рівня результатів досліджень.

Роль інформаційного чинника конкурентоспроможності сервісної організації відображає наскільки є можливе постійне оновлення інформаційних баз даних, а також зростання величини впровадження новітніх інформаційних технологій.

Відповідно до вищесказаного, напрямками, які забезпечують підняття значущості нематеріальних активів, є забезпечення необхідної величини знань та достатньої кількості інформації, а також впровадження інноваційних інформаційних технологій.

Підсумовуючи вищесказане, приведемо характеристику та аналіз складових частин політики нарощування ефективності створення та застосування нематеріальних активів у системі конкурентоспроможності сервісної організації за допомогою рисунка 3.2.

Необхідно відмітити і те, що створення необхідних лише зовнішніх умов формування та розвитку нематеріальних активів є недостатнім, для того щоб дані активи набули рушійної сили в розвитку організації та забезпечували її конкурентоспроможність. Управління організацією має, в першу чергу, зрозуміти важливість нематеріальних активів і сформувані необхідні заходи для їх створення.

Отже, підсумовуючи вище сказане, нами пропонуються наступні шляхи розвитку нематеріальних активів як конкурентної переваги сервісної організації:

- 1) постійне та планомірне навчання трудового колективу в цілому; підвищення кваліфікації робітників; ефективне застосування організаційних знань та вмінь; стимулювання й мотивація усіх працюючих; створення відчуття відповідальності; впровадження світового досвіду;

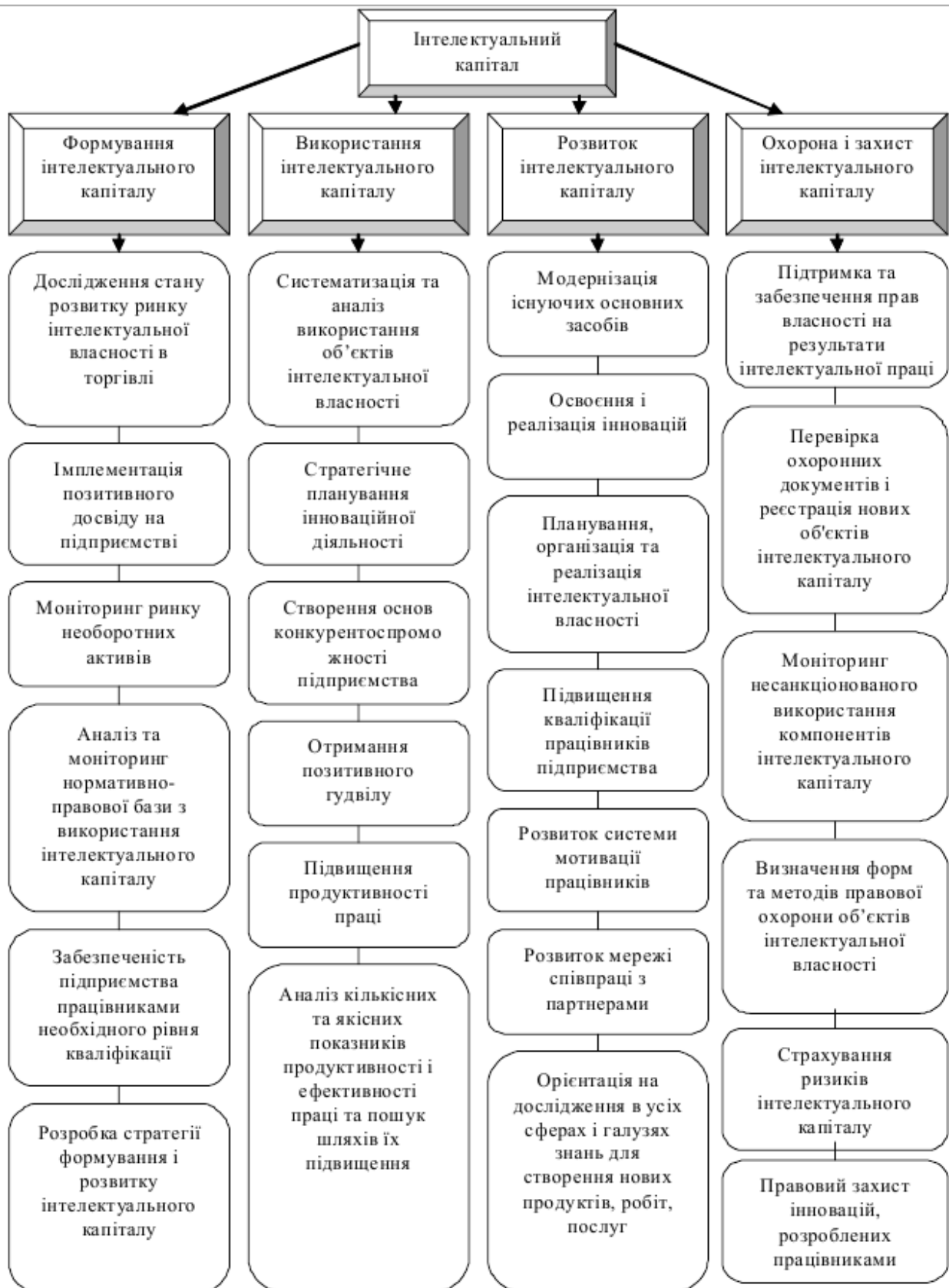

Рис. 3.2. Складові частини нарощування ефективності створення та застосування нематеріальних активів у системі конкурентоспроможності сервісної організації

2) розробка та впровадження ефективних та прогресивних організаційних структур, які направлені на взаємообмін знаннями та досвідом; підвищення ефективності внутрішніх інформаційних систем;

3) створення зворотного зв'язку з споживачами та партнерами; створення сучасних баз даних про споживачів і партнерів; підняття ділової репутації.

Однак, необхідно відмітити той факт, що в Українському П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» відмічені тільки випадки, коли оцінка має проводитися за справедливою вартістю, а чітких інструкцій щодо використання даного виду оцінки не наводиться. Відповідно до П(С)БО «Справедлива вартість» є сумою, за якою може проводитися обмін активу чи оплата зобов'язань у результаті операцій між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами [19]. Згідно із вимогами стандартів справедливої оцінки активів, в тому числі й нематеріальних, необхідно використовувати з метою одержання достовірної та справедливої інформації щодо їх оціненої та переоціненої вартості.

3.3. Розробка комплексної системи управління нематеріальними активами суб'єкта господарювання

Процес управління є однією з найбільш важливих частин існування організації як відокремленого суб'єкта. За умов інноваційного розвитку української економіки, як зазначалось вище, в господарській діяльності організації відбувається зміщення пріоритетів від матеріальних активів на нематеріальні активи, все більше відбувається підвищення ролі нематеріальних активів, як одного із основних факторів досягнення конкурентних переваг організації на споживчому ринку. Практична діяльність організації підтверджує присутність прямої залежності ефективності її роботи від наукової обґрунтованості, якості та рівня управління нематеріальними активами. Що викликає потребу в аналізі сучасних головних моделей управління нематеріальними активами та створення комплексної системи керування нематеріальними активами організації.

Економіко-математичне моделювання управління нематеріальними активами є ефективним інструментом управління, який допомагає прийняттю обґрунтованих рішень та оцінці їх наслідків за умов невизначеності та ризику.

Головним вектором моделювання є:

- дослідження організації;
- прогнозування подальших тенденцій розвитку організації та зовнішнього середовища, у якому він проводить свою господарську діяльність;
- планування діяльності організації.

Формування та використання економіко-математичних моделей забезпечує обробку економічних даних, що в свою чергу дозволяє вирішити конкретну систему задач планування та керування; підвищення

точності економічних досліджень; збільшити кількісне та якісне дослідження економічних проблем.

Дослідження існуючих моделей та методів керування нематеріальними активами організації вказує на те, що велика їх кількість на практиці зумовлена метою керування нематеріальними активами у границях обраної політики діяльності організації.

На нашу думку, при розробці загальної системи керування нематеріальними активами організації потрібно спиратися на дослідження таких науковців, як Ємельянова А.А., Волкової В.Н., Шимко П.Д., які дослідили залежності теорії систем, описали методологічний апарат раціонального керування економічними системами на підґрунті принципів економіко-математичного моделювання, а також розробками, висвітленими в роботах Долятовського В.А., в яких проведено аналіз головного інструментарію та методів аналізу систем керування організацією.

На рисунку 3.3 показана комплексна система керування нематеріальними активами сервісної організації, яка має в своїй структурі дві керуючі підсистеми: керуючої (суб'єкта керування) та керованої (об'єкта керування).

Суб'єктами керування нематеріальними активами сервісної організації є управлінський персонал та фахівці різних рівнів у залежності від об'єкта керування: дослідники, науковці, консультанти, експерти, новатори.

Об'єктом керування є нематеріальні активи організації в розрізі їх речово-вартісної структури:

I. Ті, які показуються в балансі організації:

- об'єкти промислової власності: товарні знаки; промислові зразки, патенти на винахід; корисні моделі, авторські та суміжні права: бази даних, комп'ютерні програми і т.д.;

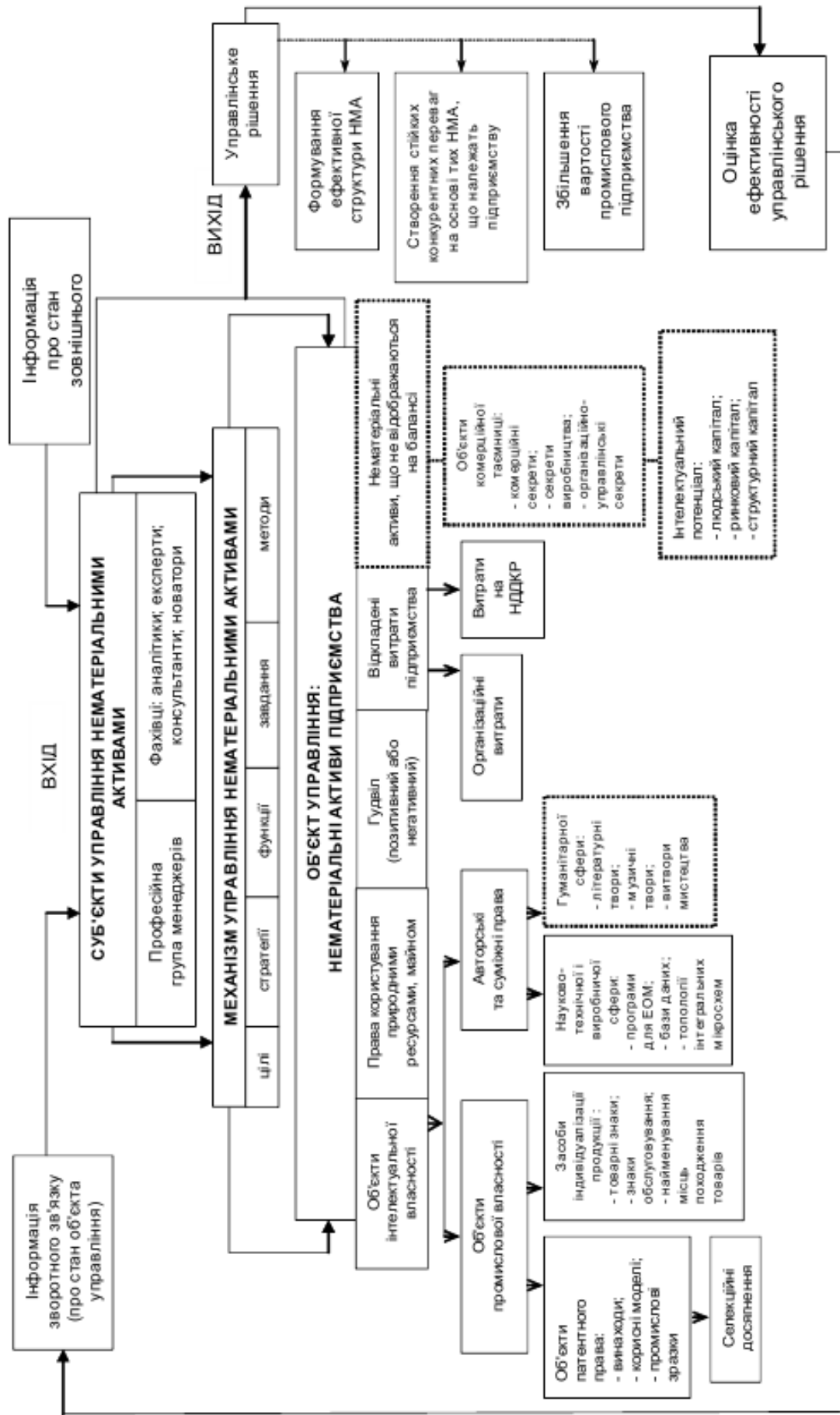

Рис. 3.3. Комплексна система керування нематеріальними активами сервісного підприємства

- відтерміновані затрати організації (відтерміновані затрати; затрати на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи);

- величина гудвілу;

- права на використання природних ресурсів і надр;

- майнові права, в тому числі на об'єкти промислової власності;

- права на ведення комерційної діяльності.

II. Ті, які не показуються у балансі організації:

- комерційні та виробничі секрети;

- інтелектуальний потенціал організації (людські активи: освіта; знання; кваліфікація; професійні навички; досвід; ринкові активи: фірмові назви; база споживачів; портфель замовлень; структурний капітал: права на об'єкти інтелектуальної власності; інформаційні ресурси; посадові інструкції та методичні рекомендації стосовно роботи; організаційна система підприємства; ноу-хау).

Головною ціллю, як відомо, керування нематеріальними активами організації є підвищення економічної та соціальної ефективності діяльності об'єкта управління, а загалом – отримання максимальних вигод власниками як зараз так і в майбутньому, що виражається у підвищенні ринкової ціни підприємства.

Задачі менеджменту пропонується розглядати в межах наведеної системи керування нематеріальними активами на стратегічному та оперативному рівнях.

Головними задачами керування нематеріальними активами організації на:

1) стратегічному рівні є:

- створення достатньої кількості нематеріальних активів, які дозволять підтримувати заплановані темпи розвитку підприємства;

- раціональний розподіл нематеріальних активів відносно видів господарської діяльності та напрямів застосування;

- забезпечення умов, при яких буде отримана максимальна дохідність нематеріальних активів, враховуючи прогнозований рівень фінансових ризиків;

- забезпечення можливості проведення реінвестування грошових засобів у нематеріальні активи та процеси з більшою ставкою дохідності, що мають запланований рівень економічної та соціальної ефективності від застосування даних об'єктів, у зв'язку із зміною умов зовнішнього середовища чи внутрішніх факторів діяльності організації.

2) оперативному рівні є:

- інвентаризація й ідентифікація нематеріальних активів;
- забезпечення проведення правової експертизи;
- оцінка цінності нематеріальних активів;
- відображення у балансі організації;
- проведення комерціалізації нематеріальних активів.

Підчас процедури проведенні інвентаризації й ідентифікації нематеріальних активів, у межах пропонованої системи керування, проводиться пошук результатів інтелектуальної діяльності; ідентифікуються дані результати (відносно належності до конкретної категорії); проводиться перевірка та зіставлення відповідності облікових об'єктів власним та придбаним об'єктам промислової власності, що присутні, а також дослідження документів, які засвідчують права на дані об'єкти та забезпечують достовірність та законність створення та набуття даних прав.

Головною метою проведення інвентаризації нематеріальних активів є:

- пошук присутніх нематеріальних активів;
- зіставлення фактичних нематеріальних активів із даними балансу організації;
- перевірка відповідності відображення в балансі.

Підчас процесу правової експертизи нематеріальних активів проводиться встановлення законності прав на володіння даними активами та обирається метод охорони нематеріальних активів: авторське право, патентне право, виробничі секрети.

Оцінка нематеріальних активів організації проводиться, застосовуючи витратні, ринкові та прибуткові методи оцінки, за відновною, інвестиційною, оподаткованою, ринковою, страховою, заставною, первиною їх вартістю.

Після встановлення цінності в межах механізму запропонованої системи керування нематеріальними активами необхідно обрати варіант застосування об'єкта нематеріальних активів – встановлення на баланс організації чи комерціалізація для споживчого ринку. Оцінені об'єкти нематеріальних активів з комерційною метою можуть бути представлені для реалізації на споживчий ринок одним із наступних методів: франшизинг угод, технічної допомоги, лізингу, інжинірингу, консалтингу, трансферу, промислової кооперації чи передачі у вигляді технології в межах спільних організацій.

Головні функції керування нематеріальними активами організації розділяються на дві частини, які відображають суть менеджменту (загальні, специфічні).

Під загальними функціями керування нематеріальними активами організації розуміють наступні: організація, планування, мотивація, координація та контроль.

Під специфічними функціями керування нематеріальними активами, в свою чергу, розуміють:

- інформаційну підтримку керування нематеріальними активами (створення інформаційних джерел та корпоративних баз даних про присутність, якість, джерела та результати застосування нематеріальних активів);

- моніторинг (дослідження ефективності виробничих процесів, які застосовують нематеріальні активи підчас господарської діяльності організації);

- діагностика (оцінка усіх дій, що проводяться підчас керування нематеріальними активами: якості, змісту, своєчасності контрольних заходів, ймовірності результатів та аналізу їх економічної ефективності як чинників системи керування нематеріальними активами та підсистеми керування підприємством загалом);

- дослідження (знаходження причин неспівпадання запланованих коефіцієнтів із одержаними результатами, рекомендації з коригування подальших дій або констатація факту досягнення поставленої мети та виконання запланованого);

- контролінг (інструмент обліку, планування, оцінки нематеріальних активів, що застосовується з метою прийняття управлінського рішення на підґрунті системи збору та дослідження отриманої інформації).

До головних методів керування нематеріальними активами організації відносяться:

1. Економічні методи менеджменту. Це набір прийомів та методів дії на виконавців за рахунок порівняння затрат і кінцевих результатів (матеріальне стимулювання та санкції, зарплата, фінансування та кредитування, дохід, собівартість, ціна).

2. Організаційно-розпорядчі методи керування. Це методи прямого впливу, що володіють директивним тобто обов'язковим характером. Дані методи ґрунтуються на відповідальності, дисципліні, владі, примусі: організаційне проектування, інструктаж, регламентація, постанова, нормування, розпорядження, наказ, рекомендація.

3. Соціально-психологічні методи керування: навіювання, переконання, моральне стимулювання, створення та підтримка морального клімату в середині колективу.

4. Мотивація виконавця: економічна мотивація, кар'єрне зростання, додаткові вигоди.

Окрім цього, методологічний апарат керування нематеріальними активами організації доцільно створювати на основі дослідження низки документів.

Вибір стратегії керування є головною складовою управління нематеріальними активами, що формується та впроваджується в межах загальної стратегії керування організацією загалом. Так, як об'єкти промислової власності, як результат інтелектуальної діяльності організації володіють великою долею у структурі нематеріальних активів організації, то при підборі стратегії керування нематеріальними активами необхідно брати до уваги типи інноваційних стратегій.

У запропонованій нами системі керування нематеріальними активами організації відомості про становище зовнішнього середовища отримуються з наступних джерел: законів, підзаконних актів, наказів, постанов і т.д. у сфері інтелектуальної власності та тих, що регламентують правила обліку нематеріальних активів організації; джерела та методи отримання нематеріальних активів організацією; результати інтелектуальної діяльності працівників організації; науково-дослідна та дослідно-конструкторські роботи; відомості про споживчий ринок промислової власності і т.д..

Процес керування нематеріальними активами організації проводиться за рахунок прийняття управлінських рішень. У зв'язку з цим, остаточним результатом керування нематеріальними активами організації є прийняття наступного рішення:

- розробку та постановку цілі;
- дослідження проблеми на підґрунті одержаної інформації;
- відбір та обґрунтування чинників економічної ефективності та наслідків прийняття даного рішення;

- консультації з провідними фахівцями, щодо можливих варіантів розв'язання поставлених завдань;

- розробка раціонального управлінського рішення;

- прийняття управлінського рішення;

- доведення даного рішення до його виконавців.

У межах виділеної системи керування нематеріальними активами організації на виході створюються управлінські рішення відносно:

- створення оптимальної та раціональної структури нематеріальних активів в середині організації;

- формування надійної системи конкурентних переваг що базуються на використанні нематеріальних активів, що належать організації;

- зростання вартості сервісної організації.

Сформоване управлінське рішення щодо вдосконалення ефективності застосування нематеріальних активів організації проходить обов'язкову оцінку.

Запропонована нами усестороння система керування нематеріальними активами є відкритою підгрупою загального керування організації та відображається безперервністю роботи, цілісністю, циклічністю, зворотнім зв'язком, можливістю вносити корекцію в мету та цілі менеджменту на усіх етапах відповідно до прийнятої стратегії розвитку організації.

Одним із головних та дієвих чинників впровадження системи керування нематеріальними засобами організації є створення в сервісній організації управлінського обліку нематеріальних активів.

Необхідно відмітити, що на українських підприємства, як правило, тільки частково відображають об'єкти інтелектуальної власності в бухгалтерському обліку у вигляді нематеріальних активів. Результатом чого є заниження ринкової (дійсної) вартості даних підприємств, що, в свою чергу, виключає процес впровадження результатів інтелектуальної

діяльності у економічний обіг і тим самим позбавляє підприємство низки наступних переваг:

- нематеріальні активи, які володіють значною вартістю, можуть відігравати роль застави під час отримання кредитних коштів;

- амортизація нематеріальних активів дозволяє підприємству, на законних підставах, враховувати амортизаційні відрахування при розрахунку собівартості продукції, що, в свою чергу, знижує величину оподаткованої бази та сприяє процесу подальшого відтворення активів.

Як бачимо, на сьогоднішній день, управлінський облік нематеріальних активів не має практичного застосування на малих підприємствах та організаціях, а інколи і взагалі відсутній.

Основними шляхами підвищення ефективності застосування управлінського обліку нематеріальних активів є:

- вдосконалення звітності про присутність та переміщення нематеріальних активів в організації;

- удосконалення системи планування та бюджетування нематеріальних активів;

- розробка політики розвитку організації;

- впровадження аналізу, контролю та моніторингу нематеріальних активів.

Впровадження розробленої системи керування нематеріальними активами забезпечить:

- підвищення економічної та соціальної ефективності керування нематеріальними активами;

- структурувати інформацію про наявні нематеріальні активи, якими володіє організація, зменшуючи тим самим термін пошуку за формальним запитом;

- візуально показати алгоритм роботи суб'єкта керування відносно об'єкта керування, що забезпечить виявлення не врахованих попередньо нематеріальних активів організації, вибрати максимально ефективний

варіант комерціалізації з розрахунком економічної ефективності, що дозволить зменшити затрати робочого часу;

- організацію та проведення неперервного дослідження, аналізу, планування та прогнозування нематеріальних активів організації;

- підвищити ефективність управлінського обліку нематеріальних активів методом використання типової звітної документації з метою створення інформаційної бази нематеріальних активів.

Однією із важливих задач є проведення оцінки ефективності від створення та впровадження об'єктів інтелектуальної власності. Інноваційний процес можна розглядати як статично так і у динаміці. Так, у статичному випадку – нововведення є кінцевим результатом комерціалізації інноваційної діяльності, а у динамічному – складним процесом розробки, впровадження та поширення інноваційного продукту. Інноватори використовують такі критерії, як тривалість життєвого циклу інновації й економічну ефективність від її впровадження.

До життєвого циклу інновації належать наступні стадії: проведення фундаментальних досліджень, пошукових робіт, прикладних досліджень, технічних розробок, патентного захисту, впровадження, реалізація та використання.

Одним із підходів до контролю ефективності використання нематеріальних активів є концепція “Аудиту інтелектуального капіталу” Е. Брукінг, що передбачає розгляд нематеріальних активів, їх документальне оформлення, фіксування стану на поточний момент і проведення розрахунку їх вартості. Також аналізується освіта працівників підприємства, проводяться тести для виявлення потенціалу кожного працівника щодо можливостей отримання підприємством економічних вигод. Особливістю цієї концепції є орієнтація не лише на юридично оформлені об'єкти інтелектуальної власності та відображені в бухгалтерському обліку нематеріальні активи, а також на інші

нематеріальні фактори, які посилюють конкурентні переваги підприємства на ринку та підвищують його ринкову вартість.

Іншим підходом до контролю ефективності використання нематеріальних активів на підприємстві є концепція “ValueExplorer”, розроблена Д. Андріссеном і Р. Тіссеном, особливістю якої є орієнтація на підвищення ефективності управління нематеріальними активами в умовах економіки знань. Визначальним фактором розвитку підприємства є ефективне управління його нематеріальними активами.

С.А. Кузубовим запропоновано підхід до контролю ефективності використання нематеріальних активів, який базується на ризико-орієнтованій парадигмі бухгалтерського обліку, що передбачає ідентифікацію ділових ризиків підприємства. Ю. Даумом розроблено підхід до контролю ефективності нематеріальних активів, заснований на використанні інструментів інтелектуального капіталу.

Використання цих підходів дає змогу підвищити ефективність управління нематеріальними активами, проте їх досить складно адаптувати до вітчизняних умов.

Під час проведення економічного аналізу ефективності використання нематеріальних активів необхідно враховувати такі аспекти:

- забезпечити аналітиків вичерпною інформацією, оскільки від цього залежить глибина та точність дослідження використання суб'єктами господарювання нематеріальних активів;

- здійснити насамперед аналіз структури та динаміки, наявності та руху, а також аналіз ліквідності нематеріальних активів, визначити резерви підвищення ефективності використання нематеріальних активів;

- дотримуватись системного підходу при аналізі ефективності відтворення та використання нематеріальних активів підприємства, що сприяє найбільш оптимальному забезпеченню наявності та руху нематеріальних активів на підприємстві.

Як бачимо, одним із важливих напрямків аналізу нематеріальних активів є проведення оцінки ефективності їх розробки та відтворення на підприємстві.

В умовах трансформації пріоритетів розвитку світової економіки вітчизняні підприємства переходять від суто виробничих стратегій до орієнтації на управління капіталізацією за рахунок використання об'єктів інтелектуальної власності, коли перше місце серед критеріїв ефективності займають саме нематеріальні активи.

На сьогоднішній день є потреба у розробці шляхів розв'язання комплексної проблеми проведення оцінки ефективності нематеріальних активів. Один із шляхів розв'язання даної проблеми полягає в удосконаленні системи показників визначення ефективності відтворення нематеріальних активів. Дальші дослідження мають бути спрямовані на опрацювання проблемних аспектів оцінювання ефективності використання нематеріальних активів.

3.4. Розрахунок економічної ефективності купівлі ліцензії

Економічна ефективність купівлі тої чи іншої ліцензії повинна розраховуватися із урахуванням того ефекту, який буде досягнуто підприємством-користувачем ліцензії. У більшості випадків, є можливість вибору із декількох варіантів придбання ліцензій.

Від того наскільки правильно був проведений попередній аналіз у значній мірі залежить показник якості продукції, який досягаються з часом, терміни освоєння виробничих процесів та економічна ефективність використання інновації. Характер процесу купівлі ліцензій та специфіка їх використання володіють деякими загальними закономірностями, знання яких дозволяє правильно використати оцінювальний апарат, який є базою для проведення розрахунку економічної ефективності використання предмету ліцензійного договору.

Як вже зазначалось вище, ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» займається широким спектром надання різного роду сервісних послуг як населенню так і юридичним особам. У зв'язку з цим нами пропонується купівля та впровадження виключної ліцензії у Тернопільській області на використання фірмової технології сервісного обслуговування побутової техніки фірми Electrolux. Даний бренд вибраний у зв'язку з тим, що на сьогоднішній день відсутній його фірмовий центр обслуговування в Тернопільській області, а сервісом займаються фірми, що не мають належного обладнання та освіти. Також необхідно відмітити і той факт, що даний бренд є доволі популярним серед споживачів.

Дослідження показали, що сума коштів яка необхідна для купівлі та впровадження виключної ліцензії становить 380 тисяч гривень, а виручка від надання такого роду сервісних послуг становить 180 тисяч гривень у перший рік використання даної технології, 230 тисяч та 370 тисяч гривень у другий та третій рік відповідно.

Розрахунок головних економічних коефіцієнтів доцільності купівлі та впровадження даної ліцензії проведемо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Розрахунок головних економічних коефіцієнтів
доцільності купівлі та впровадження ліцензії

Коефіцієнт	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1	2	3	4	5
1. Величина капіталовкладень, тис. грн.	405	-	-	-
2. Виручка від надання послуг, тис. грн.	-	180	225	360
3. Поточні затрати, тис. грн.		45	36	40
4. Амортизаційні нарахування, тис. грн.		4,5	4,5	7,2
5. Дисконтна ставка, %		20	20	20
6. Грошові потоки, тис. грн.		220,5	193,5	326,7

Продовження таблиці 3.1.

1	2	3	4	5
7. Дисконтовані грошові надходження, тис. грн.		186,87	138,97	198,84
8. Дисконтовані грошові надходження з початку застосування технології, тис. грн.		186,87	325,84	524,68
9. Дисконтовані грошові потоки при дисконтній ставці 40%.		157,5	98,72	119,06
10. Дисконтований вигоди, тис. грн.		156,36	164,83	223,49
11. Дисконтовані затрати, тис. грн.		38,13	25,86	24,65

Дисконтовані грошові надходження від використання ліцензованої технології становитимуть за 2019 – 2022 рр. 524 680 грн.

Чиста теперішня вартість нематеріальних активів становить:

$$NPV = 524,68 - 405,0 = 119,68 \text{ тис. грн.}$$

$NPV = 119,68$ тис. грн., що є більшим від 0, це свідчить про те, що вкладання коштів у купівлю та впровадження даної технології є вигідним для організації. Протягом трьох років використання технології грошові надходження перевищують очікувані прибутки від використання технології на 119 680 грн.

Період окупності капіталовкладень розрахуємо за наступною формулою:

$$PO = (t_0 - 1) + \frac{CI - \sum PV_{(t_0-1)}}{PV_{t_0}},$$

де t_0 - номер першого року, в якому забезпечується умова $\sum PV \geq CI$;

CI – величина капіталовкладень, тис. грн.

PV – дисконтовані грошові надходження, тис. грн.

$$PO = (3 - 1) + \frac{405 - 325,84}{326,7} = 2,24 \text{ роки.}$$

Проведемо розрахунок внутрішньої норми рентабельності. Для цього встановимо значення NPV , для якої дисконтної ставки є негативною. Так для початку проведемо перевірку при ставці дисконту 40 %, NPV становить 375 280 грн. Тоді:

$$IRR = 0,2 + (524,68 \cdot (0,4 - 0,2) / (524,68 - 375,28)) = 0,9.$$

Тобто, при ставці дисконту 90 % загальна дисконтована сума вигод становиться рівною сумі дисконтованих затрат. Іншими словами IRR це дисконтна ставка, при якій NPV стає рівним нулю.

Відношення вигід до затрат визначається як відношення дисконтованих вигід до дисконтованих затрат:

$$544,67 / 88,64 = 6,16.$$

Дане відношення показує, що на 1 гривню теперішньої вартості вкладених інвестицій організація одержить 6,16 гривні теперішньої вартості прибутку.

Індекс прибутковості.

$$IP = 524,68 / 405 = 1,29.$$

Оскільки індекс прибутковості становить значення 1,29, що є більшим нуля, то це говорить про ефективність даних інвестиційних капіталовкладень.

Висновки до розділу 3.

Провівши дослідження, нами пропонуються наступні шляхи розвитку нематеріальних активів як конкурентної переваги сервісної організації:

1) постійне та планомірне навчання трудового колективу в цілому; підвищення кваліфікації робітників; ефективне застосування організаційних знань та вмінь; стимулювання й мотивація усіх працюючих; створення відчуття відповідальності; впровадження світового досвіду;

2) розробка та впровадження ефективних та прогресивних організаційних структур, які направлені на взаємообмін знаннями та досвідом; підвищення ефективності внутрішніх інформаційних систем;

3) створення зворотного зв'язку з споживачами та партнерами; створення сучасних баз даних про споживачів і партнерів; підняття ділової репутації.

Впровадження розробленої системи керування нематеріальними активами забезпечить:

- підвищення економічної та соціальної ефективності керування нематеріальними активами;

- структурувати інформацію про наявні нематеріальні активи, якими володіє організація, зменшуючи тим самим термін пошуку за формальним запитом;

- візуально показати алгоритм роботи суб'єкта керування відносно об'єкта керування, що забезпечить виявлення не врахованих попередньо нематеріальних активів організації, вибрати максимально ефективний варіант комерціалізації з розрахунком економічної ефективності, що дозволить зменшити затрати робочого часу;

- організацію та проведення неперервного дослідження, аналізу, планування та прогнозування нематеріальних активів організації;

- підвищити ефективність управлінського обліку нематеріальних активів методом використання типової звітної документації з метою створення інформаційної бази нематеріальних активів.

Нами, також пропонується купівля та впровадження виключної ліцензії у Тернопільській області на використання фірмової технології сервісного обслуговування побутової техніки фірми Electrolux. Даний бренд вибраний у зв'язку з тим, що на сьогоднішній день відсутній його фірмовий центр обслуговування в Тернопільській області, а сервісом займаються фірми, що не мають належного обладнання та освіти. Також необхідно відмітити і той факт, що даний бренд є доволі популярним серед споживачів.

Розрахунок головних економічних коефіцієнтів доцільності купівлі та впровадження даної ліцензії показав, що період окупності становить 2,24 року, а індекс прибутковості – 1,29, що свідчить про ефективність даних інвестиційних капіталовкладень.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Грошова оцінка прав на об'єкти промислової власності перетворює дані об'єкти на нематеріальні активи організації, які стають об'єктом бухгалтерського обліку, що в свою чергу відображає особливі види інвестицій капіталу організації, дає характеристику її економічному потенціалу та фінансовій стабільності.

Відмінними характеристиками нематеріальних активів є:

- відсутність матеріальної бази як такої і при цьому можливість приносити прибуток правовласнику, разом із довготерміновими правами та перевагами, що належать йому на термін, доки є можливим такий прибуток.

- відсутність думок про реалізацію нематеріальних активів за стабільних умов господарської діяльності організації;

- довготривалий період використання, що дозволяє зараховувати їх у структуру довготермінових інвестицій у вигляді позаобігових активів, а також за допомогою встановленої облікової політики організації вибирати оптимальний строк погашення їх первинної вартості за умови загальної невизначеності строків життєвого циклу (товарні знаки, ділова репутація, гудвіл та інше).

- відсутність корисних відходів;

- різновекторність експлуатаційних характеристик, що, в свою чергу, дозволяє застосовувати дані активи на різних етапах господарської діяльності організації;

- високо ризикованість, через спроби конкурентів отримати прибуток від використання аналогічних активів, через що відсутність у правовласника бажання перепродати дані активи при стабільних умовах їх застосування;

- відсутність можливості відокремлення від цілісного майнового комплексу чи відмежування як самостійного виду майна у зв'язку з нематеріальною його природою.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Завод «Ремпобуттехніка» є юридичною особою – комерційною організацією, статутний капітал якої поділений на частки розміри яких встановлені установчими документами.

Основними напрямками діяльності ТОВ «Завод «Ремпобуттехніка» є наступні:

- обробка листового металу на високоточному обладнанні з числовим програмним керуванням (пробивка, , формовка, перфорація гравіювання, гнуття, фрезерування, різка будь-якої складності тощо);

- розробка систем електроживлення для широкого асортименту побутової та промислової апаратури;

- серійне виробництво вузлів або систем живлення згідно технічного замовлення клієнта;

- монтаж та регулювання радіоелектронної апаратури;

- в'язка джгутів проводки до широкого асортименту обладнання;

- напівавтоматичні зварні роботи;

- порошкове фарбування (2400×800×1500);

- ґрунтування за допомогою покриття порошковим цинком;

- піскоструменева обробка деталей (2400×800×1500);

- матування скла піскоструменевим методом;

- гравіювальні роботи.

Роботи проводяться відповідно до вимог клієнта, як на власній так і на давальницькій сировині.

Оцінка величини та динаміки руху нематеріальних активів на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр. показує, що ТОВ «Завод

Ремпобуттехніка» активно застосовує у своїй господарській діяльності права на об'єкти промислової та інтелектуальної власності.

Оцінка структури нематеріальних засобів на ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» за 2016 – 2017 рр. показує, що в структурі нематеріальних засобів ТОВ «Завод Ремпобуттехніка» найбільшу питому вагу займають права на об'єкти промислової власності (понад 70 %).

Ріст величини даного виду нематеріальних активів у 2017 році можна оцінити позитивно, оскільки такого роду інвестиції направлені на підвищення якісних характеристик виробничого процесу та продукції (послуг).

Провівши дослідження, нами пропонуються наступні шляхи розвитку нематеріальних активів як конкурентної переваги сервісної організації:

1) постійне та планомірне навчання трудового колективу в цілому; підвищення кваліфікації робітників; ефективне застосування організаційних знань та вмінь; стимулювання й мотивація усіх працюючих; створення відчуття відповідальності; впровадження світового досвіду;

2) розробка та впровадження ефективних та прогресивних організаційних структур, які направлені на взаємообмін знаннями та досвідом; підвищення ефективності внутрішніх інформаційних систем;

3) створення зворотного зв'язку з споживачами та партнерами; створення сучасних баз даних про споживачів і партнерів; підняття ділової репутації.

Впровадження розробленої системи керування нематеріальними активами забезпечить:

- підвищення економічної та соціальної ефективності керування нематеріальними активами;

- структурувати інформацію про наявні нематеріальні активи, якими володіє організація, зменшуючи тим самим термін пошуку за формальним запитом;

- візуально показати алгоритм роботи суб'єкта керування відносно об'єкта керування, що забезпечить виявлення не врахованих попередньо нематеріальних активів організації, вибрати максимально ефективний варіант комерціалізації з розрахунком економічної ефективності, що дозволить зменшити затрати робочого часу;

- організацію та проведення неперервного дослідження, аналізу, планування та прогнозування нематеріальних активів організації;

- підвищити ефективність управлінського обліку нематеріальних активів методом використання типової звітної документації з метою створення інформаційної бази нематеріальних активів.

Нами, також пропонується купівля та впровадження виключної ліцензії у Тернопільській області на використання фірмової технології сервісного обслуговування побутової техніки фірми Electrolux. Даний бренд вибраний у зв'язку з тим, що на сьогоднішній день відсутній його фірмовий центр обслуговування в Тернопільській області, а сервісом займаються фірми, що не мають належного обладнання та освіти. Також необхідно відмітити і той факт, що даний бренд є доволі популярним серед споживачів.

Розрахунок головних економічних коефіцієнтів доцільності купівлі та впровадження даної ліцензії показав, що період окупності становить 2,24 року, а індекс прибутковості – 1,29, що свідчить про ефективність даних інвестиційних капіталовкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз ефективності використання нематеріальних активів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ceae.ru/pubocennematact.htm>
2. Антонюк В.П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку: монографія / В.П. Антонюк. – Донецьк: ІЕП НАН України, 2007. – 348 с.
3. Борко Ю. Л. Фінансовий механізм управління інтелектуальною власністю / Ю. Л. Борко. – К. : Лазурит-Поліграф, 2010. – 216 с.
4. Бриль І. В. “Стратегія управління інтелектуальним капіталом підприємств” / І. П. Булеєв, А. Я. Берсуцький, І.В. Бриль / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк: ДонУЕП, 2013. – 207 с.
5. Бриль І. В. “Забезпечення капіталізації підприємств шляхом оптимізації нематеріальних активів” (збірник НАН України) / І. В. Бриль / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк: 2013. – С. 113-124.
6. Бриль І. В. Особливості формування нематеріальних активів та їх управління в ринковій економіці (збірник НАН України) / І. В. Бриль / НАН України. Ін-т економіки промисловості. – Донецьк: 2014. – С. 80-94.
7. Горовий Д. А. Порівняльний аналіз витрат на формування нематеріальних активів на підприємствах України та Великобританії / Д. А. Горовий // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: збірник наукових праць. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ». – 2012. – Вип.2. – Т.1. – С. 15 – 20.
8. Гребешкова О.М. Капіталізація знань як стратегічного активу підприємства: методологічний аспект [Електронний ресурс] / О.М. Гребешкова, Н.В. Шевчук. – Режим доступу: <http://economica.org.ua/2012/kapitalizaciya-znan-yak-strategichnogo-aktivu-pidpriyemstva-metodologichnij-aspekt/>

9. Грей С.Дж. Финансовый учет: глобальный подход / С.Дж. Грей, Б. Нидлз. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 614 с.
10. Гринчуцький, В.І. Економіка підприємства: навч. посіб. / В.І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погріщук. – К.: ЦНЛ, 2010. – 304 с.
11. Гудзенко Н., Наконечний А. Особливості визнання та оцінки нематеріальних активів як об'єктів обліку та звітності [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2008dec/8_nakonechnij.htm
12. Гуськов В.О роли нематериальных активов / В. Гуськов. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.renessans.kz/index.php?newsid=22>
13. Дідківський М. І. Міжнародний трансфер технологій : навч. посіб. / М. І. Дідківський. – К. : Знання, 2011. – 365 с.
14. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності: Підручник / За ред. проф. М.В. Вачевського. – К.: ВД Професіонал, 2005.– 448 с.
15. Капитализация предприятий: теория и практика : моногр. [Електронний ресурс] / под ред. д.э.н., проф. И.П. Булеева, д.э.н., проф. Н.Е. Брюховецкой; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти; ДонУЭП. – Донецк, 2011. – 328 с.
16. Клімеко А. Нематеріальні активи: від придбання до ліквідації. – Х.: Фактор, 2005. – 320 с.
17. Климова М. А. Амортизируемое имущество: основные средства и нематериальные активы / М.А. Климова. – М.: Налоговый вестник, 2007. – 108 с.
18. Козырев А.Н. Оценка стоимости нематериальных активов и интеллектуальной собственности / А.Н. Козырев, В.Л. Макаров. – Издательство РИЦ ГШ ВС РФ, 2003. –352 с.

19. Кравець В. Р. Право інтелектуальної власності (у запитаннях і відповідях) : навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха. – К. : Центр учб. л-ри, 2012. – 264 с.
20. Красовська А. Сучасні тенденції економічного розвитку і охорона прав інтелектуальної власності / А. Красовська, І. Бернадські, Інтелектуальна власність. – 2002. – № 23. – С. 27-29.
21. Круш П.В., Поліщук С.В. Оцінка бізнесу: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 264 с.
22. Куцик П.О., Дрогобицький І.М., Плиса З.П., Скоп Х.І. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства [Текст] : монографія / П.О.Куцик, І.М. Дрогобицький, З.П. Плиса, Х.І. Скоп. – Львів : Растр-7, 2016. – 268 с.
23. Ліманські А. Проблеми управління інтелектуальним капіталом підприємства /А. Ліманські // Вісник Хмельницького національного університету, 2009. – № 5. – Т. 3. – С. 256 – 261.
24. Лукичева Л. И. Управление процессами коммерциализации и оценки стоимости интеллектуального капитала наукоёмких предприятий / Л. И. Лукичева, Д. Н. Егорычев, М. Р. Салихов, Е. В. Егорычева // Менеджмент в России и за рубежом. – 2010. – №5. – С. 113-121.
25. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства: Навч. посіб. – 2-ге вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 580 с.
26. Матюшенко І. Ю. Інновації: проблеми науки і практики. Монографія / І. Ю. Матюшенко, М. О. Кизим. – Х.: Инжек, 2006. – 269 с.
27. Мацибора В.І., Збарський В.К. Економіка підприємства: Навчальний посібник – К.: Каравела, 2008 – 312 с.
28. Мендрул О.Г. Оценка стоимости нематериальных активов / О.Г. Мендрул, В.С. Ларцев. – К.: ООО «Полиграф-Информ», 2004. – 264 с.
29. Методы оценки интеллектуального капитала. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.12manage.com/methods_icrating_fr.html

30. МСБО (IAS) 38 "Нематеріальні активи" [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://www.buhgalter911.com/Res/MSBO/MSBO38.pdf>
31. Ольховский В. В. Управление нематериальными активами как инновационным ресурсом развития современных организаций: [монография] / В. В. Ольховский. – М.: РАГС, 2008. – 304 с.
32. Осипов В. І. Економіка підприємства. – О.: Маяк, 2005. – 724 с.
33. Підпригора О.А. Право інтелектуальної власності: Академічний курс: підручник для студ. вузів / О.А. Підпригора, О.Б. Бутнік-Сіверський, В.С. Дроб'язко та ін.; за ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Ін Юре, 2004. – 672 с.
34. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Структурно – логічний навчальний посібник. – К.:КНЕУ, 2001. – 457 с.
35. Право інтелектуальної власності: академічний курс; підручник / за ред.: О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – К.: Ін-Юре, 2004. – 672 с.
36. Рейли Р. Оценка нематериальных активов / Р. Рейли, Р. Швайс. – М.: Квинто-Консалтинг, 2005. – 792 с.
37. Розум Р.І. Підвищення ефективності управління нематеріальними активами підприємства / Р.І. Розум, З.І. Солонинка // Міжнар. наук.-практ. конф. – Теорія та практика менеджменту безпеки. [Луцьк, 16 травня 2018 р.] – Луцьк. – С. 73-75.
38. Розум Р.І. Сучасні проблеми управління інтелектуальним капіталом / Р.І. Розум, Л.В. Новосад // Збірник тез доповідей всеукраїнської наукової конференції аспірантів та студентів «Сучасний стан і перспективи розвитку аграрного сектора економіки України». [м. Тернопіль, 15 травня 2009 р.] – Тернопіль. ТНЕУ. – С. 25-26.
39. Руус Й. Интеллектуальный капитал: практика управления / Й. Руус, С. Пайк, Л. Фернстем. – СПб. : Высшая школа менеджмента, СПбГУ, 2007. – 114 с.
40. Савицкая Г.В. Экономический анализ: Учеб., 9-е изд., испр. / Г.В. Савицкая – М.: Новое знание, 2004. – 640 с.

41. Симионова Н. Е., Симионов Р. Ю. Оценка стоимости предприятия (бизнеса). Москва: ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2004. – 464 с.
42. Сирош Ю.В. Нематеріальні активи у структурі активів вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Ю.В. Сирош. – Режим доступу: <http://www.saleprice.com.ua/ua/pub/591.html>.
43. Томпсон А. Стратегічний менеджмент / А. Томпсон, А. Стрикленд. – Издательство Вильямс, 2007. – 928 с.
44. Условия и механизмы управления нематериальными активами / [А. Ю. Шатраков, Н. И. Комков, Е. В. Юрченко и др.]. – М.: Экономика, 2009. – 302 с.
45. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. – К.: Кондор, 2007. – 400 с.
46. Федорова Г.П. Механізми управління активами підприємств на основі їх капіталізації [Електронний ресурс]/ Г.П. Федорова // Інститут регіональних досліджень НАН України. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/EM/2008_5_2/Zbirnik_EM_08_2_261.pdf.
47. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Каравела, 2004. – 568 с.
48. Шевчук Н.В. Ринкова капіталізація промислових підприємств у контексті розвитку національних економік / Н.В. Шевчук // Стратегія економічного розвитку України: збірник наукових праць. – 2012. – № 30. – С. 223.
49. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник / З.Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. / З.Є. Шершньова. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.
50. Ясишена В. В. Економічний зміст та класифікація нематеріальних активів для цілей бухгалтерського обліку / В. В. Ясишена.

// Ефективна економіка. - 2013. - №8. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_8_11.

51. Ястремська, О.М. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / О.М. Ястремська, Д.О. Ріпка. – Х.: ХНЕУ, 2010. – 280 с.

52. Brooking A. The components of intellectual capital [Електронний ресурс] / А. Brooking. – Режим доступу: http://www.tbroker.co.uk/intellectual_capital/components.